

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1932.

Första kammaren.

Nr 20.

Onsdagen den 16 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr statsrådet *Hansén* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 199, angående anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna;
nr 200, angående vissa ändringar av bestämmelserna rörande jordbrukets
kreditkassor, m. m.; och
nr 201, angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk samt in-
rättande av en kalkbrukslånefond.

Justerades protokollen för den 9 och den 11 innevarande månad.

Upplästes följande inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *E. von Heland* på grund av influensa är oförmögen att
deltaga i riksdagsarbetet den 16 och 17 mars 1932, intygas på heder och sam-
vete.

Stockholm den 16 mars 1932.

Olof Sandberg,
leg. läk.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse,
nr 6 A, till Konungen i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropo-
sitionen gjorda framställningar rörande utgifterna för budgetåret 1932/1933
under riksstatens sjätte huvudtitel, innefattande anslagen till kommunikations-
departementet.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivel-
ser till Konungen:

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighets-
tid för avlöningsreglementet vid domänverket m. m.; och

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av me-
del ur undsättningsfonden för tillvaratagande av stormfälld skog i vissa delar
av landet jämte i ämnet väckta motioner.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skri-
velse, nr 81, till Konungen i anledning av väckt motion om tullfrihet för po-
meranser eller förhöjd tull å vissa inlagda eller syltade frukter.

Herr statsrådet *Larsson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 178, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

nr 179, med förslag till lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov;

nr 180, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.;

nr 181, angående anslag till polisväsendet i riket m. m.;

nr 182, angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdagande av olovlig införsel av spritdrycker, lönnbränning m. m.;

nr 183, angående förslag till kungörelse angående tillämpning för riket i dess helhet av vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.;

nr 184, med förslag till förordning angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.;

nr 185, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker m. m.; samt

nr 186, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 i förordningen den 22 juni 1911 (nr 71 s. 1) angående biografföreställningar.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 25.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 20, i anledning av väckt motion angående ändring i kommunalskattelagens bestämmelser rörande rätt till procentavdrag för utarrenderad fastighet;

nr 21, i anledning av väckt motion angående påförandet av fastighetsskatt för vissa begravningsplatser; och

nr 22, i anledning av väckt motion om visst tillägg till 75 § i taxeringsförordningen.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

---

*Lagförslag om
kringsförings-
handel m. m.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning m. m. dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 22 januari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 41, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning,

2) lag om ändring i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet.

I samband med denna proposition hade utskottet förehaft tre i anledning därav väckta motioner, nämligen

nr 285 i första kammaren av herr *Nylander* m. fl.,

nr 412 i andra kammaren av herr *Petersson* i Lerbäcksbym m. fl. samt

nr 413 i andra kammaren av herr *Magnusson* i Skövde.

I motionerna I: 285 och II: 412, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen vid bifall till propositionen måtte besluta, att i 8 § av förstnämnda lagförslag orden »dock endast där kringföringen sker av tillverkaren eller av hans make eller barn under sexton år» icke skulle ha avseende på hemslöjdsalster.

Lagförslag om kringföringshandel m. m.
(Forts.)

I motionen II: 413 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av propositionen, att vissa i motionen angivna synpunkter i fråga om kringföringshandel med växtplanter förverkligades, samt att vederbörande utskott måtte verkställa därför erforderlig förändring av lagtexten.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås;

B) att motionerna I: 285, II: 412 och II: 413 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A).

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Anderson* i Hägelåkra, *Bissmark* och *Halvarsson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort erhålla den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen avslås;

B) att motionerna I: 285, II: 412 och II: 413 måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A);

2) av herrar *Larson* i Lerdala, *Olsson* i Rimforsa och *Christenson*, fröken *Wellin* samt herr *Jonsson* i Risinge, vilka på anförda skäl hemställt, att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas med allenast den ändringen, att 8 § i lagen om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning erhöles den lydelse, som nedan angivits såsom reservanternas förslag.

8 §.

(*Propositionen:*)

Utan hinder av bestämmelserna i denna lag må motor- och smörjoljor samt bränsle till salu kringföras, så ock följande varor, då de äro av inhemskt ursprung eller av övervägande inhemsk tillverkning:

jordbruks-, ladugårds-, mejeri- och liknande produkter ävensom andra trädgårdsprodukter än *växtplanter* och frö;

kött och köttvaror;

bageri- och konditorivaror, konfekt, choklad, karameller och pastiljer;

drycker, som avses i förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, is och vatten;

vilda bär och blommor, svamp;

fångst från jakt och fiske; samt

hemslöjs- och hantverksalster, dock endast där kringföringen sker av till-

8 §.

(*Reservanternas förslag:*)

Utan hinder av bestämmelserna i denna lag må motor- och smörjoljor samt bränsle till salu kringföras, så ock följande varor, då de äro av inhemskt ursprung eller av övervägande inhemsk tillverkning:

jordbruks-, ladugårds-, mejeri- och liknande produkter ävensom andra trädgårdsprodukter än *trädplanter*, *buskar* och frö;

kött och köttvaror;

bageri- och konditorivaror, konfekt, choklad, karameller och pastiljer;

drycker, som avses i förordningen den 8 maj 1925 angående försäljning av vissa alkoholfria och därmed jämförliga drycker, is och vatten;

vilda bär och blommor, svamp;

fångst från jakt och fiske;

hemslöjdsalster; samt

hantverksalster, dock endast där kringföringen sker av tillverkaren el-

Lagförslag om
kringförings-
handel m. m.
(Forts.)

(Propositionen:)

verkaren eller av hans make eller barn
under sexton år.

Vad nu sagts gäller icke konserver.

(Reservanternas förslag:)

ler av hans make eller hemmavarande
barn.

Vad nu sagts gäller icke konserver
av frukt, grönsaker, svamp eller kött.

Herr statsrådet **Hansén**: Herr talman! Den proposition, som nu föreligger här till riksdagens behandling, omfattar resultatet av ett mångårigt utredningsarbete, för vilket lämnas en närmare redogörelse i propositionen.

Huvudfrågan har varit det sedan många decennier tillbaka vid olika tillfällen från hantverks- och handelsorganisationerna framförda kravet å kompetensvillkor för vissa yrkesutövare. Inom hantverksskretsar har det utgjort ett vitt utbredd önskemål, att det såsom kompetensvillkor för rätten att idka hantverk skulle uppställas en fordran å viss tids praktik i yrket. För detaljhandelns vidkommande har såsom ett legalt kompetensvillkor krävts viss tids handelspraktik och kunnighet i bokföring.

Såsom framgår av propositionen har det icke befunnits lämpligt eller tillrådligt att tillmötesgå de i detta avseende framställda kraven. Då nu denna ståndpunkt också vunnit första lagutskottets gillande torde det icke vara nödvändigt att ingå på någon vidare argumentering för regeringens avböjande hållning, så mycket mindre som skälen härför ha utvecklats i propositionen. Genom det beslut, som riksdagen nu går att fatta i frågan, kan man anse, att detta under en så lång tid diskuterade spörsmål kommer att avföras från dagordningen. Om så sker, finner jag mig emellertid utöver vad som sagts i propositionen böra framhålla, att denna avböjande ståndpunkt från min sida ingalunda får fattas såsom ett underskattande av hantverkets och detaljhandelns insatser inom samhällets ekonomiska liv. För min egen del och på mina regeringskollegers vägnar vill jag tvärtom med styrka betona, att vi finna den funktion inom produktionen och varuförmedlingen, som hantverket och detaljhandeln utöva, vara av den största samhälleliga betydelse.

I samband med den huvudfråga, som sålunda varit föremål för behandling under utredningsarbetet, hava därvid jämväl uppmärksamrats vissa andra önskemål och krav, som framkommit om ändringar i gällande lagstiftning rörande rätten att idka näring.

Ett spörsmål, som därvid från detaljhandelhall omfattas med särskilt intresse, har varit frågan om ändrade och skärpta bestämmelser beträffande den s. k. gårdfarihandeln samt beträffande tillfällighetsförsäljningar utom den ort, där handlanden bedriver sin rörelse, s. k. realisationer. Det är i fråga om dessa två former av försäljningsverksamhet, som jag funnit mig böra förorda vissa ändringar i gällande näringsfrihetsförordning. Att de nya föreskrifterna icke gävos formen av ändringar i och tillägg till denna mer än halvsekelgamla författning utan i stället sammanfattades i en särskild lag om kringföringshandel och tillfällighetsförsäljning, vilken nu föreligger till riksdagens prövning, hade enbart sin grund däri, att det förstnämnda tillvägagångssättet ansågs orsaka alltför stor vidlyftighet och bristande överskådlighet hos författningen.

Vilka huvudskäl var det då, som föranledde dessa författningsändringar? Vad gårdfarihandeln beträffar läser väl ingen av kammarens ledamöter vilja förneka, att förhållandena inom varudistributionen numera te sig helt annorlunda än då de nu gällande bestämmelserna om gårdfarihandel tillkommo för ett halvt sekel sedan. Med kommunikationsmedlens oerhörda utveckling har uppstått en ny form av ambulering varuförmedling, som bedrives på ett helt annat sätt och i en helt annan omfattning än den gamla gårdfarihandeln. Jag tillåter mig bestämt göra gällande, att denna utveckling icke var förutsedd av 1887 års lagstiftare, vilka införde tillståndstvång för den enligt näringsfrihetsförord-

ningen ursprungliga lydelsen helt fria ambulerande handeln. Vad man då åsyftade var utan tvivel i första hand att råda bot på de olägenheter ur ordnings- och social synpunkt, som föranleddes av de kringvandrande handelsmännens försäljningsverksamhet. De bestämmelser, som genomfördes, gävo en vidsträckt diskretionär prövningsrätt åt länsstyrelserna. Dessa hava sedermera vid stadgandenas tillämpning följt en alltmera restriktiv praxis, vilken numera lett till att några nya gårdfarihandelstillstånd praktiskt taget icke beviljats. Å andra sidan hava de gällande bestämmelserna — ehuru väl de rent formellt kunna sägas gälla jämväl den moderna kringföringshandeln — icke kommit att tillämpas för dessa nya former av varudistribution. Denna försiggår helt enkelt i stor omfattning alldeles vid sidan av lagen. Ett huvudsyfte med det till behandling föreliggande lagförslaget har varit att meddela tillräckligt tydliga bestämmelser jämväl för den moderna kringföringshandels reglering, samtidigt som därvid skulle givas klart uttryck åt den synpunkt, som bör vara vägledande vid meddelande av tillstånd till sådan handel, nämligen huruvida den kan anses bliva till gagn eller olägenhet för allmänheten.

Ett annat huvudskäl för de föreslagna författningsändringarna bestod däri, att gällande bestämmelser om gårdfarihandel endast avse kringföring till salu av varor utom den ort, där handlanden är bosatt eller driver fast handelsrörelse. Det torde emellertid knappast vara någon, som undgått att känna olägenheterna av den s. k. dörrknackarhandeln, under vilken beteckning man sammanfattar den ambulerande försäljningsverksamhet, som bedrivs inom hemortskommuner. Det torde icke vara någon överdrift att påstå att denna handel i stor omfattning utgör ett verkligt plågoris och att den till betydande del icke är annat än ett maskerat bettleri. I det föreliggande lagförslaget har man gått in för ett tillståndstvång jämväl för denna handel, samtidigt som ingreppet i fråga gjorts så mjukt, som varit möjligt för att icke försvåra den lojala försäljningsverksamheten och de modernare formerna av kommersiellt avsättningsarbete.

Vad tillfällighetsförsäljningarna utom hemorten beträffar torde ingen vilja förneka, att detta tillvägagångssätt för bortslumpande av oftast minderåldriga varor är till ohägn och skada både för den köpande allmänheten och för den bofasta handeln på platsen. De framförda kraven på en ytterligare begränsning av denna försäljningsform syntes mig därför väl motiverade.

Som ett ytterligare skäl för författningsändringarna framstod behovet av skärpta föreskrifter om åtal och straffpåföljder, när det visat sig att de hittills därutinnan gällande stadgandena icke givit erforderliga möjligheter att komma till rätta med lagöverträdarna.

Då jag nu angivit de huvudsakliga skälen till de föreliggande författningsändringarna har jag också i stort angivit deras huvudsakliga innebörd. Närmare bestämt innefattar lagförslaget alltså en modernisering av bestämmelserna om rätt till kringföringshandel, en utsträckning av tillståndstvånget till att omfatta även ambulerande handel inom hemortskommuner, en skärpning av bestämmelserna om de s. k. realisationerna samt åstadkommandet av effektivare medel för tillsyn av bestämmelsernas efterlevnad.

Detta lagförslag har, såsom herrarna finna, nu avstyrkts av första lagutskottets majoritet. Jag måste medgiva, att jag har svårt att förstå denna utskottsmajoritetens helt negativa inställning, alldeles särskilt som de skäl, man åberopat, även om de varit berättigade, icke bort leda till ett helt avstyrkande av propositionen. Härtill kommer, att utskottsmajoritetens ståndpunkt i själva sakfrågan kan ge rum för åtskilliga erinringar.

Vad först angår kringföringshandeln utom hemorten synes utskottsmajoriteten endast stödja sitt avstyrkande på den omständigheten, att förslaget enligt majoritetens mening icke innebär någon större ändring i vad som för när-

*Lagförslag om
kringförings-
handel m. m.
(Forts.)*

Lagförslag om
kringförings-
handel m. m.

(Forts.)

varande gällor. Jag har redan genom mina förut gjorda uttalanden om huvudskälen till författningsändringarna klarlagt, huru härmed förhåller mig. Om de nuvarande gårdsfarihandelsbestämmelserna och den restriktiva tillämpningen av desamma, som sedan länge iakttagits av länsstyrelserna, skulle tillämpas på den moderna kringföringshandeln, så skulle — jag ber kammaren särskilt uppmärksamma denna omständighet — några tillstånd till ambulerande försäljning överhuvud knappast beviljas. Vad är nu det nya i det föreliggande lagförslaget? Jo, — som jag redan framhållit — att den moderna kringföringshandeln obestridligen kommer att falla under lagen och att i denna samtidigt gives ett klart direktiv för tillämpningen, genom vilket direktiv icke blott kommer att beredas utrymme för de moderna varudistributionsformerna, utan också möjlighet att erhålla tillstånd i sådan omfattning, som motiveras av allmänhetens fördelar av handeln i fråga. Detta måste obestridligen anses innebära en ganska väsentlig nyhet i den ifrågavarande lagstiftningen. Vad har man då velat inom utskottet? Måhända en antydan härom kan utläsas ur ett av de tre högerreservanterna gjort uttalande, att den fasta handelns intresse i högre grad bort tillgodoses. Om detta varit syftet jämväl med majoritetens avslagsyrkande, borde det ha kommit till ett klarare uttryck i utskottets utlåtande. För min del anser jag allmänhetens gagn av kringföringshandeln böra vara det normgivande i tillståndsbeviljande. Endast om man ställer sig på den ståndpunkten, synes mig en bärkraftig grund kunna erhållas för det ingrepp i handelns frihet, som tillståndstvånget innebär. Med det sagda har jag icke velat uttala, att man i detta sammanhang släppt ur sikte den bofasta handelns intresse och önskemål. Ett hänsynstagande härtill finner jag väl motiverat. Men enligt min mening äger den köpande allmänheten och den bofasta handeln ett gemensamt intresse av kringföringshandelns reglering.

Man bör icke förbise, att den bofasta handeln allttjämt utgör huvudfaktorn inom varuförmedlingen. Det är därför ingalunda någon oviktig angelägenhet, varken för konsumenterna eller för samhället i dess helhet, att man bereder sig tillfälle till kontroll över sådan ambulerande försäljningsverksamhet, som är till ohägn såväl för allmänheten som för de bofasta köpmännen.

Gentemot majoriteten och de tre högerreservanterna stå de uttalanden, som gjorts av två högermän, en medlem av bondeförbundet och två frisinnade i deras gemensamma reservation med tillstyrkande av lagförslaget. Vad dessa representanter anförut synes mig vittna om bättre vilja att förstå syftet med lagförslaget och måhända större erfarenhet om de missförhållanden, som skulle avhjälpas genom de föreslagna stadgandena.

Innan jag lämnar denna del av lagförslaget, skall jag också tillåta mig bemöta ett av de tre högerreservanterna framfört skäl, nämligen att den föreslagna rätten till beslag å handlandens lager skulle komma att drabba hårdare för svenska undersåtar än för utlänningar. För de förra skulle enligt förslaget beslagsrätten avse varor till högst 1,000 kronors värde, medan enligt näringsfrihetsförordningen beslagsrätten vid olaga handel, som bedrivs av utländsk undersåte, skulle stanna vid 700 kronors värde. Om man vill med ljus och lykta efterforska anledningar till anmärkningar, så kan jag medgiva, att en dylik erinran må vara formellt berättigad. Men man borde också ha beaktat, varför likställighet icke genomförts. Skälet härför är ju, att man av handelspolitiska hänsyn överhuvud icke velat för närvarande röra vid bestämmelserna om utlänningar. Som bekant äro ju dithörande spörsmål sedan några år tillbaka föremål för internationella utredningar och undersökningar, ehuru något resultat av detta arbete ännu icke uppnåtts. Att man på denna grund skulle vara förhindrad införa en såsom effektiv ansedd gräns för beslagsrätten, när det gäller svenska undersåtar, synes mig något långsökt, särskilt som skillnaden uppenbarligen är av ringa praktisk betydelse. I varje fall lärer väl

detta icke vara något skäl att ställa sig avböjande till lagförslaget i dess helhet.

Utskottsmajoriteten har också haft erinringar mot de föreslagna bestämmelserna om reglering av den s. k. dörrknackarhandeln. Skälen för avstyrkandet på denna punkt synas vara tvenne. Dels anser man, att bettleriet icke skulle röna någon inverkan av den nya lagen. Dels håller man före, att den fullt vederhäftiga platsförsäljningen skulle beredas olägenheter genom de nya bestämmelserna.

Vad angår det förstnämnda skälet synes utskottet därvid ha ställt sig på den ståndpunkten, att, om man inte på denna väg kan komma till rätta med bettleriet på ett effektivt sätt, så bör man icke göra någonting alls. Ett bättre exempel på riktigheten av den gamla satsen om »det bästa som det godas fiende» torde man få söka efter. Det förevarande lagförslaget har uppenbarligen inga anspråk på att vara ett förslag till någon effektiv lösdruvarlag. Vårt mera blygsamma syfte med denna bestämmelse om tillståndstvång för dörrknackarhandeln har varit, att en sådan reglering av detta slags handel i sin mån skulle bidra till en minskning av det maskerade bettleriet och i någon mån befria allmänheten från dess besvärigheter. Och jag vågar — trots utskottsmajoritetens farhågor — påstå, att så också skall bli valet, om de nya stadgandena bli upphöjda till lag.

Majoritetens uppfattning, att tillståndstvånget för kringföringshandel inom hemorten skulle medföra olägenheter för den fullt vederhäftiga platsförsäljningen, synes mig innebära en påtaglig överdrift och rentav häntyda på att majoriteten missuppfattat de föreslagna bestämmelserna. Ehuru utskottsmajoriteten själv medger, att sådan vederhäftig platsförsäljning alltid skulle erhålla tillstånd, grundas en erinran mot förslag i denna del därpå, att anskaffande av tillståndsbevis dock skulle medföra »besvär och kostnader». Vilket besvär, mina herrar, och vilka kostnader? Jo, besväret att *en gång* söka tillstånd, som då beviljas *tillsvidare*; och en kostnad härför av *10 kronor*. Man kan med fog fråga sig, om detta är ett bärande skäl för lagförslagets avstyrkande.

Utskottsmajoritetens nästa anmärkning gäller bestämmelsen, att sökanden skall vara skyldig uppgiva, genom vem försäljningen skall äga rum, och att försäljaren skall behöva under sin verksamhet föra med sig ett av myndigheten utfärdat bevis, att han blivit godkänd som försäljare. Om försäljares kvalifikationer heter det i förslaget endast, att som sådan den icke må godtagas, som kan antagas vara därtill olämplig, och mot en dylik bestämmelse lär någon erinran knappast kunna göras. Utskottsmajoriteten anför nu, att ett företag kan ha anställt ett avsevärt antal »utkörare» och att sjukdomsfall eller andra anledningar kunna föranleda täta och snabba utbyten bland personalen, vadan kravet på försäljarebevis i sådant fall kan medföra stort besvär. Om förslaget i övrigt skulle antagas, syntes det majoriteten i allt fall nödvändigt att i detta avseende genomföra någon ändring i förslaget.

Även här synas mig utskottets farhågor vara betydligt överdrivna. Vad »utkörarna» beträffar, förekomma väl sådana försäljare huvudsakligen i fråga om bröd, mjölk, kött, läskedrycker, öl och andra livsfröndigheter, men med alla dessa varor är kringföringshandeln enligt förslaget *helt fri*, och någon anmälan om försäljare erfordras sålunda icke. Men är det däremot fråga om andra varor, så skulle man, liksom valet är enligt nu gällande näringsfrihetsförordning, upprätthålla viss kontroll över försäljarna. Denna fordran ingår såsom ett nödvändigt led i systemet för att hindra olaga kringföringshandel. Den, som uppsöker av en försäljare, liksom också polismyndigheten på orten, bör givetvis ha befogenhet att av försäljaren fordra bevis för att han äger rätt till försäljning. Så är det i princip anordnat enligt gällande rätt utan att

Lagförslag om
kringsförings-
handel m. m.
(Forts.)

Lagförslag om
kringförings-
handel m. m.
(Forts.)

några klagomål försports. Den, som söker tillstånd, skall enligt näringsfrihetsförordningen uppge, vilka biträden han vill använda, och dessa äro skyldiga att medföra avskrift av sökandens tillståndsbevis. Enligt förslaget skulle försäljaren i stället få sitt särskilda bevis — ungefär av samma format och beskaffenhet som ett körkort — att bäras i fickan och försett med hans fotografi. Här synes mig utskottets anmärkning, att förslaget icke innebär något väsentligt annat än gällande rätt, med större skäl hava varit på sin plats. Av de företag, vilka vilja bedriva sådan platsförsäljning, som nu är i fråga, synes med fog kunna begäras sådant förutseende, att de på förhand ombesörja, att en godkänd försäljare finnes i reserv. Den försiktigheten skulle endast kosta 2 kr. 50 öre.

I övrigt har utskottsmajoriteten haft erinringar att framställa allenast mot de i § 8 av förslaget förekommande stadgandena om de varor, som skulle få fritt kringföras till salu. Jag medger gärna, att meningarna i detta hänseende kunna vara delade. Goda skäl kunna också, synes det mig, anföras för vissa av de i utlåtandet framförda erinringarna. Emellertid synas mig dessa anmärkningar, vilka för övrigt på ett enligt min mening tillfredsställande sätt skulle tillgodoses genom det i reservationen framförda ändringsförslaget med avseende å § 8, icke vara av den art, att de motivera ett allmänt avstyrkande av hela lagförslaget.

Till slut skall jag tillåta mig i korthet upptaga en av de tre högerreservanterna framförd erinran mot § 9 i förslaget. Enligt detta stadgande skulle fri kringföringshandel enligt § 8 kunna förbjudas, därest den giver anledning till anmärkning. Sådant förbud skulle den myndighet äga utfärda, som skulle haft att pröva ansöknigen, därest tillstånd enligt denna lag erfordrats. På denna punkt hava de tre utskottsledamöterna velat giva sin erinran en djupare principiell innebörd, i det de beteckna ett sådant stadgande såsom enastående i svensk rättsordning. För min del är jag icke benägen att se saken så juridiskt högtidligt. Det föreslagna stadgandet får sin mycket enkla förklaring, om detsamma jämföres med den föreslagna § 15, enligt vilken tillstånd eller godkännande enligt lagen när som helst kan återkallas, om anledning därtill förekommer. Som jag ser saken innehåller stadgandet i § 9 ingenting annat än ett *redan i lagen* givet generellt tillstånd till viss kringföringshandel. I lagens syfte ligger dock givetvis icke, att dylik kringföringshandel skall få bedrivas hur som helst. Lika väl som lämnat tillståndsbevis skulle kunna indragas enligt förslagets § 15, så bör därför kringföringshandel, som *ej* fordrar särskilt tillstånd, kunna avbrytas, om skäl till anmärkning föreligger. Att något maktmissbruk av myndigheterna därvidlag skulle behöva befaras synes mig uteslutet, och i varje fall står det ju den, som träffats av dylikt ingripande, fritt att anföra besvär däröver hos Kungl. Maj:t.

Med vad jag nu anfört, herr talman, anser jag mig hava ådagalagt, att de av utskottsmajoriteten och de tre högerreservanterna anförda skälen för deras ståndpunktstagande icke äga någon stark bärighet. Snarare skulle jag vilja säga, att dessa skäl i intet hänseende verka övertygande. För egen del är jag förvissad om att den föreslagna lagen, om den godtages, skall vara ägnad att medverka till sunda och för allmänheten gynnsamma förhållanden inom varuförmedlingen.

Nu har emellertid första lagutskottet stannat vid ett avstyrkande av propositionen utan att, såvitt jag förstår, ha givit densamma den realbehandling, som man i regel brukar ha anledning förvänta av utskottet. Om så skett, hade det varit möjligt för kammaren och riksdagen att här pröva paragraf för paragraf och avgöra, i vad mån de föreslagna lagbestämmelserna vore godtagbara och i vilket avseende de behöfve ändras. Nu föreligger emellertid icke en sådan möjlighet för riksdagen. Jag vill dock säga, att de anmärkningar, som

från utskottets sida framförts, icke synas mig vara av den art, att ej den er- *Lagförslag om*
kända och högt skattade juridiska kunnighet och praktiska erfarenhet, som *kringsörings-*
finnas inom första lagutskottet, utan någon större ansträngning kunnat ge lag- *handel m. m.*
förslaget en sådan behandling, att man föreslagit de ändringar, som betingades *(Forts.)*
av den uppfattning, vilken varit utslagsgivande för utskottet. I det läge, vari
frågan nu befinner sig, är måhända det enda yrkande, som riksdagen kan re-
flektera på, ett yrkande om återremiss till utskottet. Jag skall icke ställa det
yrkandet. Jag skall endast säga, att ehuru reservanterna herrar Larson i Ler-
dala m. fl. gjort en hel del ändringar i § 8, vilka ändringar jag icke i allo är
övertygad om att de utgöra enbart en förbättring av förslaget, anser jag lik-
väl, att det är bättre att få bifall till lagförslaget med dessa ändringar än ett
rent avslag, och jag är övertygad om, att handelsn män skulle hälsa en sådan
utgång med tillfredsställelse. Det är bättre att ta ett minimum än att ta
ingenting alls. Under sådana förhållanden skulle jag kunna lämna min an-
slutning till den hemställan, som göres i den av herrar Larson i Lerdala m. fl.
vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Åkerman: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets för-
slag.

Herr handelsministern erinrade i början av sitt anförande, att det förelig-
gande lagförslaget är resultatet av ett mångårigt arbete. Ja, dessa förberedel-
ser ha pågått mycket länge. Efter att ha bedrivit arbetet i flera år blev den
tillsatta utredningskommittén föremål för den dåvarande finansministerns spar-
samhetsnit, geddesyxan gick över den, och utredningsarbetet fick ligga nere
ett par år. Sedan höjdes ett nytt rop på utredning, den kom åter i gång, och
nu föreligger detta lagförslag som »resultat», säger herr finansministern. —
Ja, nog får man väl säga, att resultatet är magert. Vad vi egentligen äro
tacksamma för, är det som vi inte ha fått framlagt! Utskottet har ju betygat
herr handelsministern sin erkänsla för att han varit nog klok att skära bort
alla de, jag vågar säga, vidunderligheter, som man hade föreslagit, innan han
fick hand om projektet. Men att han i alla fall nu kommit med detta kan jag
inte tolka på annat sätt än som ett utslag av herr handelsministerns kända
älskvärdhet. Han har varit alldeles för snäll mot dem som gnällt och skrikit,
för att kunna säga till dem: »Lugna er! Det blir inget av! Vi vilja inte ha
det!» Så skulle han ha sagt. Nu har i stället detta förslag kommit, och när
man tänker på den långa utredning, som föregått, och så ser på förslaget, så
erinrar man sig det gamla ordspråket om berget, som gick havande och födde
en liten rätta till slut. Nu tyckte herr handelsministern, att vi borde förbar-
mat oss över den där lilla rätten och tagit hand om den. Han fick visserligen
erkänna, att den inte är alldeles felfri, och det kan man inte begära, men han
tycker, att vi borde lappat på det lilla djuret, så att det kunnat reda sig. Men
det kan jag säga herr handelsministern, att när utskottet behandlat detta lag-
förslag — visst icke flyktigt, som han inbillar sig, utan utskottet höll på gan-
ska länge därmed — så fanns så gott som ingenting kvar, och att göra en hel
lag av det lilla, som blev kvar, kunde absolut inte komma i fråga. Vad man
skulle kunnat göra var att möjligen peta in någon liten ändring här och där i
näringsfrihetsförordningen, men det behövs inte. Vi anse, att den kan duga
som den är ännu några år och kanske ändå längre.

Ja, min personliga uppfattning om denna sorts lagstiftning har jag talat
om så många gånger, att det kanske är onödigt att upprepa det, men jag anser
för min del, att man inte bör göra några nya lagar, utan att det är absolut
nödvändigt, och ett sådant behov föreligger inte här. Det kan inte sägas annat,
än att då man under hela utredningsarbetet klagat över den oerhörda mångfald
av lagar, som finnas just på detta område och som gjort, att man en tid t. o. m.

Lagförslag om
kringsförings-
handel m. m.
(Forts.)

funderade på att konsolidera denna lagstiftning, då är det väl ändå underligt att nu skapa ytterligare en ny lag, där man ur näringsfrihetsförordningen bryter ut och lägger fram särskilda institut som något nytt. Jag tror sannerligen inte, att svenska folket i längden står ut med att hålla reda på alla dessa författningar, utan om det nästa gång finnes någon möjlighet, så försök att lappa på näringsfrihetsförordningen, så att folk åtminstone har detta på det ställe, där de äro vana att ha det!

Herr handelsministern gjorde i slutet av sitt mycket älskvärda anförande en liten antydning om att det kunde bli fråga om återremiss till utskottet. Nej, det tror jag nu inte kommer att bli beslutat, utan den återremiss, som kan komma i fråga, är en återremiss till regeringen, ifall den verkligen skulle ha lust att lägga sig ombord med den lagen en gång till. Jag tror för min del, att den gott kan låta hela saken vara. Jag vill säga, att jag kan knappast tänka mig en olämpligare tidpunkt att komma fram med ett sådant lagförslag än just nu. Gammalt och nytt brottas med vartannat. Kringföringshandeln har, som herr handelsministern mycket riktigt anmärker, tagit andra former än den hade förr. Det är inte längre de små knallarna, som skutta omkring med säck på ryggen, utan det är gentila herrar i automobiler, inredda som butiker, som köra omkring. Detta är en sak att beakta. Men jag kan inte heller förstå, varför myndigheterna anse, att den lag, som redan finnes, inte skulle vara tillämplig på denna mera eleganta, moderna kringföringshandel. Lagens ord passa precis in på dem, som köra utanför den ort, där de äro bosatta, och där kringföra sina varor till försäljning. Hur liten skall man vara för att kallas gårdsfarihandlare? Skall man nödvändigt gå på sina ben, eller får man ha en liten hästkärra, eller en bil o. s. v.? Det finnes ingenting, som hindrar myndigheterna att även på den moderna gårdsfarihandeln tillämpa lagen — att de inte göra det, är en sak för sig. Ge dem instruktioner, hur de skola handla! Men jag tycker inte det är skäl att lägga fram ett helt nytt lagförslag för den sakens skull.

Det var om den moderna kringföringshandeln. Den ligger redan under den lag, som gäller, så det finnes ingen anledning att lagstifta om den. De få retuscher, som äro gjorda beträffande tillstånd och sådant, äro icke av den beskaffenhet, att de böra göras till föremål för särskild lagstiftning, absolut inte, enligt min mening.

Men sedan är det någonting annat, som herr handelsministern lagt fram, nämligen att det skall krävas tillståndsbevis även för kringföringshandel inom hemorten. Det vilja vi absolut inte vara med om. Det skylles nu på den s. k. dörrknackarhandeln. Ja, mina herrar, om någonsin tidpunkten varit olämplig att inskrida mot dörrknackarna, så är det väl just nu. Här finnas hundratusen människor, som ha att välja på att tigga eller stjäla eller lägga sig ner och dö. Jag tror inte att man just nu skall tala så högt om att man är generad av dörrknackarna. Låt oss tacka Gud så länge de inte knacka högre! Jag tycker inte det är psykologiskt riktigt att ta upp en sådan fråga just nu.

Det skulle inte bli så synnerligen besvärligt, säger herr handelsministern, för dessa försäljare inom hemorten, därför att de skulle ju bara söka tillstånd en gång. Ja, det är sant. Men redan det är besvärligt för mängden. En sådan man har ganska svårt att finna vägen till länsstyrelsen. Han vet kanske inte var satrapen finns, som han skall vända sig till, så jag tror ej, att besväret blir så litet. Därtill kommer, att de skola ha tillståndsbevis för alla försäljare, och det kunde bli ganska besvärligt; det påpekas också i utlåtandet, så det är visst ingen småsak.

Den andra stora punkten, som ingivit bekymmer, gäller detta nya beteckningssätt, som man använt i lagen. Enligt den gamla ordalydelsen talas det om, att alla livsfrnödenheter få fritt kringföras till försäljning. Nu har man

varit rädd för att det skulle vara svårt att tolka det där, tveksamhet kunde uppstå o. s. v. Vad har man då gjort i stället? Jo, då har man tagit sig för att räkna upp de saker, som skulle få lov att fritt säljas i hemorten. Men sådant är farligt, och det har också visat sig, hur farligt det är. Det befanns nämligen, att det där ordet »konserver», som är infört i lagtexten, skulle innebära ett dråpslag för fiskarna här i landet, både på ost- och västkusten. Som bekant ha de nu börjat konservera sin fångst och sälja den i hamnarna. Det skulle nu enligt detta lagförslag förbjudas. Nu har detta visserligen rättats till av de fem medlemmar av utskottet, som ansett sig kunna biträda herr handelsministerns förslag. Men äro ni säkra på att det inte finnes flera sådana där högst betänkliga fel? Jag vågar absolut kalla det fel. Det är mycket tråkigt att ta ett sådant ord i munnen, men det kan inte hjälpas. Herr handelsministern har med sådan värme gått in för förslaget, så han får förlåta, att man även från utskottets sida säger sådant, som han kanske tycker låter något hårt.

Som herrarna märka, finnes det två grupper av reservanter: först majoriteten, som avstyrker på de skäl utskottet här anfört, men sedan är det ytterligare en grupp reservanter, som inte tycka, att lagförslaget har fått tillräcklig kritik av majoriteten, utan vilja ge det ytterligare kritik. Fallet är ganska ovanligt, och var och en bör besinna sig, innan han ger sig in på det här. Av hela utskottet har herr Hansén fått 5 med sig, 2 från sitt eget parti och 3 från högern.

Jag erinrar om att det nya förslaget tillerkänner Konungens befallningshavande fri provningsrätt liksom den nu gällande lagstiftningen gör. Hur man vrider och vänder blir det detsamma som nu. Konungens befallningshavande har diskretionär rätt att pröva, så i det stycket har förslaget ingenting ändrat.

Jag har redan nämnt, att herr handelsministern fordrat av lagutskottet, att sedan utskottet gått igenom hela lagverket och funnit, att det absolut inte går att göra något åt det, så skulle man undersöka, om man inte kunde behålla åtminstone en paragraf. Ja, men jag har ju redan sagt, att det var sönderskjutet. Det tjänar ingenting till att försöka. Då är det bättre, att herr handelsministern tar hem förslaget till sitt departement och låter utarbeta ett, som är bättre än detta, samt låter höra lagrådets mening om det nya förslaget, i stället för att, som han nu vill, lagutskottet skall sitta som ett slags lagberedning och riksdagen godkänna lagar, som icke underställts lagrådets utlåtande. Det är en väg, som inte bär sig.

Men det kommer väl flera talare efter mig. Det sagda får vara nog för den här gången.

Herr Larson, Edward: Herr talman! Då herr statsrådet gav en ganska utförlig motivering för den kungl. propositionen, skall jag fatta mig kort. Det tjänar ingenting till att stå här och upprepa en hel del saker, då jag i alla fall förmodar, att riksdagen icke kommer att antaga en lag, som icke varit detaljbehandlad inom utskottet.

Såsom framgår av utskottets betänkande, har jag och några andra tillstyrkt den kungl. propositionen med vissa ändringar. Vi ha ansett, att en så viktig handel, om man får uttrycka sig så, som t. ex. handeln med hemslöjdsalster bort vara utesluten från lagens tillämpning. Det är en hel del människor, som ganska hårt beröras av denna fråga, och det har framkommit en petition med icke mindre än 2,600 namnunderskrifter, däri man begär, att alster av hemslöjd icke skola inbegripas i lagförslaget. Vidare ha vi icke kunnat vara med om att hantverksalster skola inbegripas i den form som givits i den kungl. propositionen och icke heller fiskkonserver. Det är så, att på västkusten i synner-

Lagförslag om
kringsförings-
handel m. m.

(Forts.)

het är det många fiskare som själva lägga in fisk och fiskvaror och sedan resa omkring och försälja dem, och även detta ha vi icke ansett lämpligt att inbegripa under lagen. Vidare har det väckts en motion med begäran om ändring av vad Kungl. Maj:t föreslagit i fråga om vissa växtplantor, och även här ha vi följt motionärens förslag.

Sålunda ha vi för vår del godkänt propositionen i stort sett med de ändringar, som vi föreslagit. Men nu är det så, såsom jag redan nämnt, att förslaget icke är detaljbehandlat inom utskottet, och såvitt jag förstår, tjänar det ingenting till att upptaga kammarens tid med att diskutera denna fråga i dess nuvarande läge. Jag skall därför kort och gott yrka bifall till den reservation, som avgivits av mig och några andra och som finnes fogad vid utskottets betänkande.

Herr Bissmark: Herr talman! I den reservation, som avgivits av herr Anderson i Hägelåkra med flera, har en något annan motivering kommit till synes än den motivering som återfinnes i lagutskottsmajoritetens yttrande. För min del hade jag nog på ett stadium av behandlingen den tanken, att man inom lagutskottet borde söka finna en form, som tillgodosåge de inom utskottet framförda anmärkningarna, men när det befanns, att man skulle behöva göra ändring i ett så stort antal paragrafer som det här är fråga om, och då jag blev överröstad på den punkten, så böjde jag mig för utskottsmajoritetens synpunkt, att man icke borde företaga någon omarbetning.

Det är ganska väsentliga anmärkningar som här göras. Beträffande de anmärkningar som reservanterna framföra medgiver jag villigt, att den lilla anmärkningen om att reaktionen mot utländska undersåtar hade bort vara densamma eller strängare än mot svenska undersåtar lätt hade kunnat undanröjas genom att man i fråga om åklagarens rätt att såsom säkerhet för böter och skadestånd anhålla varor, svarande mot ett visst belopp, hade ställt svenska medborgare i samma ställning som utländska medborgare. Att ställa svenska undersåtar i sämre ställning än utländska bör ju vara helt och hållet uteslutet. Den punkten bygger jag icke så mycket på, den hade vi kunnat ändra.

Sedan kommer paragraf 9 som stadgar, att kringföring av varor, som fritt kunna kringföras av varje svensk och var som helst, kan förbjudas en viss person. Det står icke uttryckligen så, men av statsrådets anförande fick jag den uppfattningen, att detta verkligen är meningen.

Nu säger herr statsrådet, att liksom Kungl. Maj:ts befallningshavande lämnar tillstånd, så kan också Kungl. Maj:ts befallningshavande återkalla ett lämnat tillstånd, och enligt hans mening skulle det här vara ett likartat fall. Här är det en lag som lämnar tillståndet och ett sådant tillstånd skulle kunna återkallas för en viss person. Jag känner ingen annan analogi till en dylik påföljd än möjligtvis förlust av medborgerligt förtroende, som nu ersatts av påföljden enligt andra kapitlet 19 paragrafen strafflagen. Där är det dock domstol, som efter dom och rannsakan ålägger påföljden. Om det är så, att den som lämnat ett tillstånd också bör kunna återkalla detsamma, så skulle i analogi härmed, om ett tillstånd lämnats i en lag, detta tillstånd kunna återkallas endast i samma ordning som lagen stiftats, nämligen av konung och riksdag gemensamt.

Jag vill fästa uppmärksamheten på, att om av två myndigheter som skulle ägt att lämna tillstånd, den ena förbjuder rörelsen, men den andra icke, så skulle en person få driva rörelse inom en viss ort men icke inom en annan. Huru länge skall förbudet gälla? Såvitt jag förstår på livstid, ty det finnes ingen bestämmelse om att personen, som drabbats av förbudet, skulle kunna komma in med en ansökan om att på grund av ändrade förhållanden få driva näringen.

Jag måste säga, att detta är en högst betänklig bestämmelse ur juridisk syn- *Lagförslag om kringföringshandel m. m.*

Vad paragraf 8 beträffar har nästan alla av utskottets ledamöter varit ense om att en väsentlig omarbetning måste vidtagas. Hemslöjdsalster måste kunna fritt kringföras liksom enligt nu gällande lag, och någon inskränkning i kringförandet av hantverksalster torde icke heller behövas. Dessutom torde det vara ganska betänkligt att bestämma, att växtplanter skola undantagas från den fria försäljningen, och, såsom lagutskottets ordförande erinrade om, föreligga betänkligheter jämväl beträffande fisk i vissa fall. Alltså torde paragraf 8 vara i stort behov av en omarbetning. Att paragraf 8 överhuvud taget kunnat i vad den avser växtplanter få den innebörd den har, framgick tämligen tydligt vid ärendets föredragning. Det torde berott på, att man ansåg, att kringföringshandeln icke innefattar torghandel. På torgen skulle man icke vara bunden av de bestämmelser, som näringsfrihetsförordningen och denna lag giva för rätten att kringföra varor. Men på torgen samlas ofta personer, som gå från den ena orten till den andra och sälja sina varor, och såsom polischef under en följd av år har jag alltid ansett mig böra tolka bestämmelserna på det sättet, att inga finge sälja varor i strid emot näringsfrihetsförordningen. Jag har icke haft tid att grundligt undersöka förhållandet, men det finnes flera prejudikat, enligt vilka högsta domstolen dömt personer för brott mot näringsfrihetsförordningen därför att de sålt varor på torgen.

Nu är lagförslagets mening uppenbarligen den, att torghandeln icke skulle falla under lagen, men det skulle betyda att torghandeln skulle vara fri, och detta vore enligt min mening en betänklig ändring i de nu bestående förhållandena. Ty för närvarande är det nog i praxis så, att det endast är på marknader, som fri handel får äga rum. Skulle det överlämnas åt de lokala myndigheterna att öppna torghandeln för sådan handel, som eljest vore förbjuden, skulle näringsfrihetsförordningens bestämmelser ju kunna sättas ur spelet utan att Kungl. Maj:ts befallningshavande skulle kunna ingripa. Jag har för min del funnit uppfattningen att de lokala myndigheterna skulle äga dylik frihet sakna stöd av praxis, och i varje fall betraktar jag det som en brist, i fall en ny lagstiftning skulle komma till stånd utan att reglera det viktiga förhållandet med torghandeln. Givet är, att man, om man lämnar torghandeln fri, också lämnar gårdfarihandeln fri i mycket större utsträckning än vad hittills varit fallet, och detta har icke varit meningen, utan meningen har varit att den skulle begränsas.

Sedan vill jag påpeka, att beträffande paragraf 8 visar det föreliggande förslaget, att de reservanter, som önskat få till stånd ett positivt beslut, icke ha, såsom de försökt, lyckats att på fri hand skriva om paragrafen, så att den blivit fullt tillfredsställande. Är det nu verkligen meningen att göra skillnad mellan t. ex. konserverad frukt, grönsaker, svamp eller kött å ena sidan och konserverad fisk å den andra, när det icke är sådan fisk som avsågs i den anmärkning, som gjordes av första lagutskottets ordförande? Den gällde den konservering, som sker på fiskefartyg, där salt sill inlägges på sådant sätt att man med fog kan tala om konserver. Reservanternas formulering är icke genomtänkt, utan man hade måst gå in för en vida omsorgsfullare omarbetning av lagförslaget. Jag trodde icke mycket på möjligheten att kunna göra en tillfredsställande omarbetning, fastän jag hade den uppfattningen att man borde göra ett försök. Sådant som läget nu är, tror jag icke att en återremiss till utskottet skulle tjäna någonting till.

Jag får säga, att jag delar den uppfattning som första lagutskottets ordförande givit uttryck åt, att man icke genom att antaga förslaget vinner någon verklig reglering. Det enda man egentligen gör är att man kräver tillstånd för den lokala gårdfarihandeln, den lokala kringföringshandeln. Det har an-

(Forts.)

Lagförslag om
kringförings-
handel m. m.
(Forts.)

förts, att man vill komma åt dörrknackarna. Men tror någon att man kan göra det? Om de skulle bli vägrade tillstånd att springa omkring med kängsnören, lära de därför icke sluta med kommersen, och även om de skulle bli anmälda för olovlig försäljning, så skulle det icke löna sig att straffa dem. Det finnes intet effektivt sätt på vilket man kan förhindra att de springa i husen. De kunna t. ex. sälja karameller, i stället för kängsnören. Det är förvånande att de icke göra det, ty karameller vilja barnen i husen gärna ha, men kängsnören vill ingen människa ha. Man är fullständigt övergödd på kängsnören nu för tiden. Man kan därför icke säga, att man skulle komma åt dörrknackarna med denna bestämmelse, jag tror att det bara skulle bli ett slag i luften.

Så ha vi då bestämmelsen om tillstånd till det andra slaget av kringföringshandel, nämligen sådan utom hemorten. Därvidlag kan jag instämma med utskottet, att det är ungefär samma diskretionära prövning, som vi ha för närvarande. Jag tror inte, att den moderna kringföringshandeln skulle bli behandlad på något annat sätt enligt den nya lagen än den blir enligt den nu gällande. Det blir nog ungefär enahanda synpunkter, som komma att göra sig gällande. Vad beträffar påståendet, att den nu gällande lagen inte skulle tillämpas på denna moderna kringföringshandel, så beror det väl, förmodar jag, därpå, att inte vederbörande åklagare fått sin uppmärksamhet fäst vid detta, men det kan ju avhjälpas genom ett cirkulär från departementschefen till åklagarna med anmodan att ha sin uppmärksamhet riktad på denna kringföringshandel. Och dessa köpmannaorganisationer, som äro så angelägna att begränsa kringföringshandeln, ha ju också anledning att fästa uppmärksamheten på, att denna moderna kringföringshandel undandrar sig näringsfrihetens bestämmelser.

På grund av de skäl, som jag nu anført, nödgas jag, fastän med ett visst beklagande — jag skulle nämligen gärna sett, att man kunde få en något modernare form än den vi ha för reglering av hithörande spörsmål — yrka bifall till den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. avgivna reservationen, alltså i fråga om slutet lika med lagutskottets utlåtande, men i motiveringen något annorlunda.

I herr Bismarks yttrande instämde herr *Anderson, Erik*, och herr *Halvarsson*.

Herr Bengtsson: Herr talman! Jag skall först bedja att här få uttala min tacksamhet till första lagutskottet för den grundliga behandling, som ägnats föreliggande förslag. Inom den bygd jag närmast representerar, Sjuhäradsbygden, har Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om kringföringshandel m. m. väckt en viss oro. Västgötaknallarna och deras handel torde för de flesta av denna kammares ärade ledamöter vara så kända, att på deras rörelse behöver jag ej närmare ingå. På grund av en karg jordbruksbygd, där befolkningen ej kunde finna sin bärgning, måste den sedan århundraden söka sin utkomst i hemslöjd, huvudsakligen och i stor omfattning linnevävnad och på senare tider även förfärdigande av trikåvaror. Genom denna hemslöjd har ortsbefolkningen vid sidan av sitt jordbruk förvärvat en ej obetydlig inkomst, som jag tror i väsentlig mån förklarar den relativt stora motståndskraft, som den jordbrukande befolkningen i dessa bygder har visat sig inneha under såväl föregående som nuvarande svårartade jordbrukskris. När dessa varor tillverkats i hemmen, vanligen av hustrun med hjälp av hemmavarande barn, tager den s. k. västgötaknallen hand om försäljningen, vilken rörelse han är synnerligen lämplig till, trots att hans kontorsinventarier äro av enklaste slag. Men sin huvudbok och sin plånbok har han i regel alltid klara.

Enligt den kungl. propositionen nr 41, herr talman, skulle denna urgamla

handel hädanefter för att få bedrivas, en gång om året nödgas söka tillstånd hos länsstyrelsen i det län, där handeln skall äga rum. Då man vet, att dessa handlare besöka stora delar av vårt land, förstår ju var och en vilka besvär och kostnader och vilken osäkerhet, som skulle uppstå genom detta lagförslags antagande. Från förslaget göres visserligen undantag, då försäljning sker av tillverkaren, maken eller deras barn, men med den saken förhåller det sig så, att denna undantagsbestämmelse i stort sett inte har någon som helst betydelse i praktiken. En familj kan ju vara utmärkt till att sköta sitt jordbruk, sitt hushåll och sin hemslöjd men sakna dels handelsegenskaper, dels framförallt tid att resa från hus och hem ut på handelsresor. Vad barn under 16 år beträffar, så är det ju ur alla synpunkter en ren orimlighet, att dessa vid nämnda ålder skola resa land och rike omkring i gårdfarihandel.

Som ett stöd för vad jag här sagt kan jag även nämna, att inom Marks härad hölls ett protestmöte strax efter det propositionen blivit känd, varvid omkring 500 personer närvaro. Därvid uppsattes en resolution, som sedermera fick cirka 2,600 namnunderskrifter.

Med det här anförda beder jag, herr talman, att få yrka bifall till herr Andersons i Hägelåkra m. fl. reservation.

Herr statsrådet **Hansén**: Herr talman! Jag skall besvara kammaren några minuter, innan jag går in till andra kammaren för att bevaka samma fråga, som även där ligger under behandling just nu.

Första lagutskottets ärade ordförande, herr Åkerman, började sitt anförande med att ge mig ett erkännande för att jag uppträtt i hovsamtal, och förmodligen ville han ge mig en blomma, då han sade, att min kända personliga älskvardhet hade förlett mig till att lägga fram detta lagförslag genom att jag inte kunnat säga nej till alla som gjort framställningar, utan velat tillmötesgå dem. Jag ber att få svara den ärade talaren, att om detta var avsett som en artighet, så var det en mycket malplacerad sådan, ty någonting sådant som att dagtinga med min plikt och saklig prövning ligger inte för min röst. Jag har lagt fram förslaget i känslan av mitt ansvar som handelsminister och med min kännedom om dessa frågor efter en 30-årig verksamhet på handelsns område. Det är icke ett förslag som är baserat på mer eller mindre ogrundade framställningar eller påtryckningar från köpmannahåll, utan det är tvärtom uttryck för en strävan från min sida att skära bort allt, som jag inte ansett vara förenligt med det allmännas intresse, ävensom allt i dessa framställningar, som jag icke ansett vara berättigat. Men på de områden, där jag ansett det vara till allmänt väl och jämväl ett främjande av den stationära handeln, det vill säga där dessa båda intressen kunnat förenas, har jag framlagt förslag.

Jag beklagar, att jag tyvärr inte kan ge min ärade vän herr Åkerman samma komplimang, nämligen att han i älskvärd ton bemött mitt anförande. Emellertid skall jag uppta till skärskådande några punkter i hans anförande. Herr Åkerman säger, att det var en synnerligen oläglig tid att framlägga detta förslag. Ja, det måste jag säga, att om jag skall hänföra tidpunkten till stämningen i första lagutskottet, så var den uppenbarligen mycket oläglig, ty stämningen i första lagutskottet var tydligen vid den tidpunkten den olägligast tänkbara för behandlingen av frågan. Men däremot kan jag icke biträda den uppfattningen, att en tillfällig depressionstid skulle utgöra något hinder för att införa lagliga former och god ordning i handelsns utövning på vilket område det än må vara, och det är detta som förslaget har avsett. Herr Åkerman säger vidare, att det finns hundratusentals människor i detta land, som ha att välja mellan att svälta eller gå i gårdarna och tigga eller att dö. Jag skall inte inlåta mig på att bemöta ett dylikt känslöbetonat inlägg i en rent praktisk fråga. Det är väl ändå så, att samhället icke bör försörja dem, som drabbats av

*Lagförslag om
kringförings-
handel m. m.*
(Forts.)

Lagförslag om
kringsörings-
handel m. m.
(Forts.)

nöd och umbäranden, på det sättet, att man till förfång för allmänheten och näringsgrenar av skilda slag söker hjälpa dem. Det är på andra vägar och på andra områden, som samhällets plikt inträder, och icke genom att låta ett oeffter-rättlighetstillstånd fortfara.

Herr Åkerman talade också om fiskkonserverna. Ja, på den punkten vill jag säga herrarna, att frågan inte är så enkel, som man gjort den till. Det är riktigt — och jag är alltid beredd att erkänna vad som är riktigt, även om det är en anmärkning mot mig — att, som utskottet gör gällande, de fiskare, som själva konservera sin fångst och komma in till hamnarna för att sälja den, böra få tillstånd att göra detta. Men det är inte riktigt, mina herrar, att de stora konservfabrikerna skola ha samma rätt. Där ligger en stor skillnad, och jag frågar herrarna: Är det verkligen till gagn för fiskarna, vilkas intressen man vill befrämja, att låta handeln vara fri för de stora konservfabrikerna, som skulle bedriva en mycket besvärande konkurrens just mot fiskarna själva? Hade frågan tagits upp till realbehandling i utskottet, så hade det säkerligen varit möjligt att skilja mellan dessa båda slag av försäljare av fiskkonserver.

Jag vill också nämna några ord om hemslöjden. Det är ungefär likadant där. Det skulle förvåna mig, om det funnes många i detta land, som inte skatta hemslöjden högt och vilja göra allt för att främja dess utveckling. Jag vill gärna tro, att ingen misstänker den nuvarande handelsministern för att härutinnan inta någon undantagsställning. Jag har emellertid framlagt detta förslag därför att min erfarenhet under många år sagt mig, att utöver hela vårt land ströva försäljare omkring, som under namn av hemslöjd sälja massfabricerade varor och dåliga kopior av hemslöjdsalster till förfång för det förtroende, som hemslöjden äger och bör äga i de svenska hemmen. Det är för att sovra materialet, det är för att skilja agnarna från vetet, som jag velat dra upp dessa restriktioner, och jag föreställer mig, att det icke är någon länsstyrelse i detta land, som skulle vägra tillstånd till en försäljare av verklig hemslöjd. Om vi få dessa bestämmelser, så kunna länsstyrelserna neka tillstånd till dem, som försälja dåliga efterapningar, och lämna tillstånd till dem, som försälja verklig hemslöjd. Fördelen härav för hemslöjden blir avgjort större än den lilla nackdel, som ligger i, att man måste anmäla att man vill sälja hemslöjd och begära tillstånd samt betala 2.50 för resolutionen. Nu ha emellertid hemslöjdens utövare, som jag har mig bekant, i stor utsträckning sett detta förslag som ett hot mot hemslöjden, vilket det alls inte är. Det vill förefalla mig, som om man sökte sätta likhetstecken mellan tillståndstvång och förbud. Detta är ju en uppenbar missuppfattning. Jag har emellertid i denna situation — man får ju ofta finna sig i, att även en god avsikt kan bli misstydd — då hemslöjdens utövare inte sett den nytta och det skydd, som detta lagförslag avsett att bereda dem, böjt mig för reservanternas förslag att släppa hemslöjden fri, men jag vill samtidigt till kammarens protokoll uttala, att detta är inte det bästa sättet att gagna hemslöjden.

Herr Bissmark — som för övrigt yttrade sig i älskvärd ton — kom till samma resultat som herr Åkerman. Jag har icke mycket att tillägga till honom. Jag kan endast till de båda herrarna och till lagutskottets ärade ledamöter i allmänhet säga, att jag har icke begärt, att första lagutskottet skall bli någon lagberedning. Det är ett tydligt överord av utskottets ärade ordförande att använda det uttrycket om en antydan, att utskottet skulle i dessa få paragrafer kunna inarbeta de divergerande önskemål, som från utskottsmajoritetens sida kommit till uttryck. Om så hade skett — jag upprepar det — hade kammaren kunnat ta ställning till förslaget och behandla det punkt för punkt, som jag gjort exempelvis med fiskkonserverna och hemslöjden. Kammarens ledamöter hade då kunnat pröva, om första lagutskottet, med all respekt för dess nuvarande sammansättning, i allo har riktiga synpunkter, eller om

möjligen någon annan också har synpunkter, som äro värda beaktande. Nu har emellertid den möjligheten inte beretts kammaren. Då jag, inseende detta, har kommit till det resultatet, att den enda möjligheten för prövning av förslaget är återremiss, innebär det inte, som ordföranden i första lagutskottet tycktes mena, ett tiggeri från min sida att få ärendet prövat, utan jag har begärt sakprövning i vanlig ordning och ingenting annat.

*Lagförslag om
kringsförings-
handel m. m.*

(Forts.)

Herr Klefbeck: Herr talman! Då jag är viss om, att kammarens ledamöter önska, att man skall fatta sig så kort som möjligt i dag, när det är vårt sista sammanträde före påsk, så skall jag inte ge mig in på några detaljer, utan jag skall be att få säga blott ett par saker rent allmänt.

Att jag begärt ordet och besvärar kammaren beror på, att här har fällt omöden om vårt sätt i första lagutskottet att behandla viktiga propositioner, vilka inte motsvaras av verkligheten, men vilka, om de hade verkligt fog för sig, skulle innebära den skarpaste anmärkning mot lagutskottet och dess sätt att arbeta. Herr statsrådet sade första gången han yttrade sig, att lagutskottet borde haft bättre vilja att förstå lagförslaget. Jag skall då be att få redogöra litet för hur behandlingen av detta förslag började inom utskottet. Vi hade, när vi läste propositionen, gjort en hel del anmärkningar, som vi tyckte vara befogade och som vi ville framställa. Men genom vartenda yttrande under hela första delen av debatten gick ungefär samma ton som i herr Bismarks yttrande här nyss, nämligen ett beklagande av, att man mot en så pass vidlyftig proposition som denna måste komma med allvarliga erinringar. Man var böjd för att yrka avslag på det hela, men ville inte göra det av hänsyn till det arbete, som var nedlagt på propositionen. Det var således så långt ifrån, att vi inte hade någon vilja att förstå lagförslaget, att vi tvärtom i det allra längsta försökte tillgodose lagförslagets synpunkter. Det var blott inför den ständigt ökade kritiken, som vi till sist kommo till det resultat som vi gjorde. När därför herr statsrådet i sitt andra anförande säger, att lagförslaget kom mycket olägligt i år, därför att lagutskottets stämning var sådan och sådan, så är det ett antagande, som inte har samband med verkligheten, ty en mera sympatisk stämning än den som yppade sig i början av utskottsbehandlingen kan jag knappast tänka mig.

Här har nu yrkats återremiss på förslaget, och som motiv för detta har anförts av herr statsrådet, att vi inte ägnat propositionen realbehandling, och av herr Larson i Lerdala, att propositionen inte blivit i detalj behandlad. Jag vill påstå, att dessa anmärkningar äro obefogade. Vi ha i stället behandlat propositionen under tre hela dagar. Föredragning har ägt rum precis på vanligt sätt, dels av förslaget i dess helhet, dels av varje särskild paragraf. I den så kallade principdebatten har inte blott förslaget i dess helhet, utan så gott som varendaste paragraf och bestämt varje paragraf av någon betydelse varit föremål för mycket ingående diskussion. Jag trotsar vem som helst inom utskottet att peka på någon avgörande punkt, som inte varit föremål för diskussion inom utskottet. När vi sedan kommo till voteringen, företogs votering på förslaget i dess helhet, och när då majoriteten var för avslag, så ansågo vi det inte vara lämpligt att sedan paragraf för paragraf klubbästa vårt avslagsyrkande, utan detta fick stå för propositionen i dess helhet. Jag hoppas med dessa ord, som jag tror att varje utskottsledamot kan vitsorda, ha avlivat dessa mindre fördelaktiga omdömen om utskottets sätt att arbeta, som mött oss här i dag.

Det, som gjorde oss från början så tveksamt inställda, var dels att vi inte trodde, att det förhindrande av dörrknackarhandeln, som lagförslaget ställde i utsikt, skulle på något sätt ernås; dels att vi voro rädda för att göra något

Lagförslag om
kringsförings-
handel m. m.
(Forts.)

intrång i den gamla näringsfrihetsförordningen, eftersom vårt lands utveckling under alla dessa år, under vilka näringsfrihetsförordningen varit den bestämmande i ekonomiskt avseende, varit av utomordentligt glädjande storhet. Ja, vi kunde säga, att vårt lands ekonomiska liv tillförts många skapande krafter just genom denna medgivna frihet. Vad särskilt kringföringshandeln beträffar tyckte vi det inte var några skäl att hålla den tillbaka, så länge den tillhandahåller allmänheten varor under samma villkor som i butikerna och i varuhusen och inte är stridande mot den allmänna ordningen. Vi förstodo, som herr statsrådet också sade, att det låg ett köpmannaintresse bakom detta, men vad vi däremot inte voro övertygade om var, att det skulle vara något allmänhetens intresse där bakom.

Jag skall bara svara ett enda ord till på herr statsrådets anförande. Han sade, att detta skulle ge länsstyrelserna möjlighet att skilja mellan agnarna och vetet, mellan sådana kringföringshandlare, som komma med bra varor, och sådana som komma med dåliga. Jag vill då bara påpeka, att den möjligheten ha länsstyrelserna redan nu med den gällande näringsfrihetsförordningen. Om herrarna vilja läsa propositionen, skola ni finna, att utvecklingen just gått i den riktningen, att länsstyrelserna mer och mer inskränkt den mindre önskvärda kringföringshandeln och vägrat tillstånd för densamma. Det är ett ständigt sjunkande antal av dem, som fått sådan kringföringshandel sig medgiven.

Ja, herr talman, jag skall, som sagt, inte gå in i några detaljer, utan ber att på dessa skäl få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Hansson, Gustav: Herr talman, mina herrar! Det kan ju inte förnekas, åtminstone inte av dem, som känner förhållandena, att såväl handeln som hantverket under senare tider haft det ganska svårt och befinna sig i ganska tryckt läge. Särskilt gäller detta de mindre affärsidkarna och de mindre hantverkarna. För att få till stånd någon förbättring härvidlag fordras nog enligt min uppfattning mera vittgående reformer än det nu föreliggande förslaget. Men jag vet alltför väl, att sådana vittgående reformer äro omöjliga att få genomförda, de skulle inkräkta alltför mycket på den i vårt land rådande näringsfriheten.

Det nu föreliggande förslaget avser ju åtminstone att i någon mån hjälpa den stationära handeln och att förhindra, att kringföringshandeln utsträcker allt vidare. Man ser ju hurusom den griper omkring sig allt mer och mer. Jag skall bara nämna ett exempel. Det är väl i alla fall ganska beklämmande för en handelsman att utanför sin affär se en bil eller ett annat fordon, från vilka säljas de varor, som han tillhandahåller i sin affär, varor som möjligen kunna säljas något billigare än vad handelsmannen kan göra, men som också i fråga om kvaliteten äro mycket sämre än dem handelsmannen för. Jag har för min del bevittnat ganska mycken sådan kringföringshandel, och jag får säga, att den inom handelsmannakretsar uppväckt mycken oro och ganska stora betänkligheter. Och denna kringföringshandel ökas för varje dag som går i stället för att minskas. Jag förstår väl de betänkligheter, som uttalats mot vissa delar i det nu föreliggande lagförslaget. Men å andra sidan vill jag säga, att om det inte är mer än en liten reform, som någon yttrade här i dag för en stund sedan, så kan det väl i alla fall ligga något av värde i densamma. Den kan bliva till någon nytta för handeln i vårt land. Utan att ingå på förslagets detaljer skall jag för min del, herr talman, förena mig med dem, som yrka återremiss av ärendet.

Herr Borell: Herr talman, mina herrar! Jag har inte haft tillfälle att i första lagutskottet taga del i behandlingen av detta ärende. Min allmänna in-

ställning till frågan är emellertid, att en lagstiftning i detta syfte är behöfvlig och önskvärd. Och då jag har den uppfattningen, att åtminstone den möjligheten föreligger, att man bör kunna bringa denna föreslagna lagstiftning i ett sådant skick, att den kan accepteras och att ett försök i sådan riktning ytterligare bör göras, så ber jag att få instämma i yrkandet om återremiss.

Lagförslag om
kringsförings-
handel m. m.
(Forts.)

Herr Larson, Edward: Herr talman! Jag är uppkallad av ett yttrande av herr Klefbeck, som ville göra gällande, att propositionen var detaljbehandlad i utskottet. Jag för min del har sagt, att den icke har varit detaljbehandlad. Och jag skall, fastän jag kanske nämner någonting från utskottet, som jag icke skulle göra, dock säga detta för att bevisa, att jag har rätt.

Det tillgår ju i allmänhet så i lagutskottet, att man först principbehandlar ett ärende, och i denna principdebatt vidröres varje punkt i hela förslaget, som man har någon anledning att vidröra, och så skedde även här. Sedan detta är gjort, övergår man till detaljbehandlingen, och då tar man paragraf efter paragraf. Så är icke gjort i detta fall. Och jag skall bevisa det med att herr Bismark yrkade på att vi skulle gå till detaljbehandling av 5 och 8 paragraferna för att därefter intaga ståndpunkt till frågan. Det avslogs. Jag begärde votering i frågan, och det avslogs också. Nu kan kammaren själv döma, om frågan har varit detaljbehandlad eller ej.

Herr Åkerman: Ja, herr talman, nu börjar minsann diskussionen att taga den vändningen, att jag för min del kommer att tänka på den mannen, som en gång blev stämd till vittne. Han berättade om sina erfarenheter, att »hur de hänglade och fånglade fick jag 40 par spö, innan jag kom från tingsstället». Det ser ju likadant ut nu! Här står den ena upp efter den andra och yrkar på återremiss, därför att förslaget inte skulle vara realbehandlat. Ja, men, mina herrar, jag undrar, vilka pretentioner man har på realiteter, i fall man kan säga detta, sedan man har läst igenom utskottets motivering och den andra avslagsmotiveringen. De måtte väl innehålla realiteter tillräckligt för att fälla ett lagförslag. Nu begäres det någonting så orimligt, som att lagutskottet skall få det på återremiss, sedan hela förslaget är genomgången punkt efter punkt, och man diskuterat det och alla äro överens om, att detta går inte, det står inte till att lappa.

Apropå det skall jag be att få säga, att jag för anteckningar under förhandlingarna, och jag har tittat på dessa blyertsanteckningar, och inte mer än beträffande en enda — jag skall inte nämna hans namn, det har börjat gå långt nog med beskrivningarna av utskottets förhandlingar — har jag antecknat här, »herr X.», vi kunna ju kalla honom så, »vill lappa, men vet icke hur». Det är vad jag har sett i de där anteckningarna. Man var ense om att detta lagförslag var det ingenting att göra vid. Och nu begäres det, att man skall skrida till en sådan löjlig formalitet, som att jag skall sitta med klubban i hand och ropa upp paragraf efter paragraf och smälla efter varje »nej». Nej, vet ni, sådana komedier tjäna rakt ingenting till. Det är inte värt, att komma och säga, att det inte är realbehandlat, ty det är det.

Då jag nu har ordet, kan jag inte låta bli, att säga, att det har bedrövat mig, att min ärade vän herr handelsministern inte var belåten med min ton. Ja, var och en talar så gott han kan. Men jag blev ändå mer förvånad, när han tillträdde sig att såsom motsats till mig kunna nämna vissa andra namn bland kammarens ledamöter, som hade enligt hans mening uppträtt mera passande. Jag har under min långa riksdagsmannabana aldrig upplevat, att man från ministerbänken tilltror sig att kunna betygsätta ledamöternas maner. Det är en nyhet och det kan ju alltid vara intressant att uppleva en sådan.

Jag skall nu inte gå in på förslagets realiteter i vidare mån än att jag måste

Lagförslag om
kringförsäkrings-
handel m. m.
(Forts.)

säga, då herr handelsministern i ganska, jag kan säga, belåtna ordalag skildrade sin ställning till hemslöjden och hur han hade velat bevaka dess intressen, att det var underligt att lägga fram ett sådant förslag, som han har gjort, om man överhuvud taget intresserar sig för hemslöjden. Men inte nog med det, utan som herrarna ha observerat, har han föreslagit att de, som skulle få springa omkring med dessa hemslöjdsalster till försäljning, skulle antingen vara gumman själv, som gjort dem, eller de minderåriga barnen. Jag må säga, är det verkligen meningen, att barnen skola traska på vägarna och sälja väverier och de vuxna pojkar mellan 16 och 20 år sitta hemma och hänga i stugorna? Barnen skola springa på vägarna, och de stora skola sitta hemma! Nej, vet ni vad, det går inte an att komma fram med dylika förslag! De gå sitt givna öde till mötes, de måste avslås. Och om regeringen intresserar sig för detta, får den taga frågan till förnyad behandling. Det är dit återremissen skall gå och inte till utskottet.

Herr Klefbeck: Jag skulle ju kunna avstå från ordet nu, men som kammaren har funnit, är det egentligen en lek med ord, som utgör hela kontroversen mellan min ärade vän från Lerdala och mig. Ty om ni gävo akt på hur jag redogjorde för vad som förekommit inom utskottet, skola ni finna, att det var fullständigt så, som herr Larson i Lerdala själv har anfört, att det gick till. Vi behandlade under den s. k. principdebatten varje detalj i lagförslaget. När sedan voteringen anställdes, var det om förslaget i dess helhet. Då denna utföll som avslag på propositionen, då var det som majoriteten tyckte, att det var onödigt att klubba var särskild paragraf. Jag undrar, om inte tredagarsdebatten om varje detalj är en verklig realbehandling, om där emot ett blott klubbfastande av avslag på varje paragraf verkligen kan kallas för realbehandling. Jag vädjade också till vem som helst att påpeka en enda detalj i förslaget, som icke varit föremål för behandling, men någon sådan detalj har inte anförts.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 e. m.

Herr Ekman: Herr talman! Jag tvivlar icke ett ögonblick på att lagutskottet har fullt sakligt behandlat föreliggande fråga i alla dess detaljer. Men jag måste dock säga, att jag inte kan annat än finna utskottets motivering för dess avslagsyrkande ganska svag. Jag tror, att denna fråga är av den betydelse, att man inte får släppa den. Det är otvivelaktigt, att gårdfarihandeln numera har tagit helt andra former än förr, vilka kräva nya bestämmelser. Och om man litet närmare granskar de skäl, som utskottet och vissa reservanter anfört mot lagförslaget, skall man finna, att de alls inte äro mera djupgående än att det mycket väl skulle kunna gå att ändra lagförslaget vid en behandling inom utskottet, så att lagen kan bli tillfredsställande. Jag finner som sagt de skäl, som anförts mot lagen, vara ganska litet bärande, och därför skall jag be att få förena mig i återremissyrkandet.

Herr Reuterskiöld: Herr talman! Den debatt, som nu har förts och förts i en för kammaren rätt ovanligt irriterad ton alltifrån det första anförandet, har, såvitt jag kan förstå, dock givit vid handen, att hela frågan inom lagutskottet blivit så pass söndertrasad, att en återremiss knappast kan ha någon betydelse. Det förefaller mig, som om den rätta och naturliga vägen vore, att Kungl. Maj:t i lugn och ro, sedan sinnen upprördhet har lagt sig, ville återupptaga frågan till den grundligare förberedning, på vilken bör följa ett lagutskottets yttrande.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att med yrkande om avslag på återremiss hemställa om bifall till utskottets utlåtande.

*Lagförslag om
kringsörings-
handel m. m.*

(Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, utom beträffande motiveringen, vartill han ville återkomma efteråt, hade i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att utlåtandet skulle visas åter till utskottet.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Larson, Edward*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 20, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, visas utlåtandet åter till utskottet.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

I fråga om motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock att kammaren skulle godkänna den motivering, som innefattades i herr Andersons i Hägelåkra m. fl. vid utlåtandet avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets yttrande vara med öfvervägande ja besvarad.

Herr *Bissmark* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som i avseende å motiveringen i första lagutskottets utlåtande nr 20 godkänner utskottets yttrande, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den motivering, som innefattas i den av herr Anderson i Hägelåkra m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan denna voteringsproposition efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts proposition nr 187, med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.

Om förbud
mot försälj-
ning av
utarrenderat
jordområde.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckt motion om förbud i vissa fall mot försäljning av utarrenderat jordområde.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 266, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Spångberg* m. fl. hemställt, att riksdagen i avvaktan på revidering av sociala arrendelagen måtte besluta i denna lag införa förbud för bolag att inom de delar av riket, till vilka den norrländska arrendelagen utsträckts genom lag den 27 juni 1927, försälja jordområden, som upplåtits på arrende, i de fall att vederbörande brukare önskade att få kvarbliva som arrendator.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Lindhagen*.

Herr *Lindhagen*: Betänkandet nr 21 och betänkandet nr 22 avse egentligen underavdelningar under betänkandet nr 24. Utskottet har behandlat dem i sådan ordning, att det är omöjligt för mig att göra något fristående yrkande i betänkandena 21 och 22. Hade de däremot kommit in på sina platser som avdelningar under nr 24, skulle motionärernas yrkanden naturligt sammanfallit med mina yrkanden i den motion, som behandlats i betänkandet 24. Det är väl ett förbiseende i brådskan, kan jag tro, och det är mitt fel också, som inte fäste uppmärksamheten på det.

Nu ha vi här i rad fem s. k. jordfrågor, d. v. s. av den svenska riksdagen för närvarande litet beaktade spörsmål, som dock komma att göra sig påmint, så länge det finns en statsmakt i Sverige, och som därför skymta också i år. Ty det är den svenska jorden och dess besittning och brukande, som i alla fall är grundbetingelsen för svenska folkets tillvaro, och det är bara tillfälliga konjunkturen och strömningar i tiden, som göra, att det är så svårt att odla något intresse för jordfrågan just nu. När det gällde den handeln, som vi talade om nyss, och knallebygdens intressenter, då var kammaren intresserad. När det nu gäller dem, som inte ha någon jord, inte en egen flik av ett fädernesland, rusa vi ut allesamman till lunch. Men det är ju också den tiden, och man kan väl inte begära heller, att kammarens ledamöter skola då intressera sig för en gudsförgäten fråga. Men jordfrågan kommer igen, det kunna vi vara lugna för, men då under kanske mera svårartade former än nu.

Nu ha herr *Spångberg* m. fl. ryckt ut en liten del, eller en del i varje händelse, av det större problem, som behandlas i utskottets betänkande nr 24, och jag är ense med motionärerna så till vida att deras yrkande måste ingå såsom en integrerande del av den lagstiftning, som vi förr i världen arbetade för. Det är nämligen så, att jordfrågan måste lösas såsom en rättsfråga, såsom en rätt för folket att få en flik av fäderneslandet, en del av jorden med skälig hänsyn tagen naturligtvis också till den stora jordägarens intressen. Och här är ju bara tills vidare fråga om att ge ersättning för den jord och för den frihet, som förvärfvas. Men om det alltid vägras och nekas, och man aldrig kommer ur fläcken utan bara producerar statistik, som vi nu äro på väg att göra, ny statistik och återigen ny statistik och statistik på den statistiken och på det sättet i oändlighet och det inte blir någonting av, då kommer naturligtvis en tid, då folket inte kan finna sig i det här, utan då tar det jorden utan ersättning. Så har det alltid gått till i historien, och är det detta, vi skola vänta på, är det en alldeles utomordentlig förberedelse, som nu äger rum.

Nu ligger saken så, att vad det kört fast i, är den stora motsättningen mellan äganderättens helgd framför allt och utfinnandet av förevändningar för att allt skall vinnas endast på frivillighetens väg. Så har man inte gjort med en

hel del andra lagar, utan man har i bakgrunden haft också den strukturen på lagarna, att det har varit en rättsordning, som de velat skapa, med en rätt att få bistånd för att komma över eller skydda ett stycke jord, när det gäller större egendomars monopol på densamma. De mindre jordägarna behöva alltför väl den jord de ha, därför att även om de ha litet över på ett hushåll, behövs det för att kunna delas ut på barnen. Om detta är det inte fråga. Men det är de stora bolagsdomänerna, som använda jorden för skogsbruk och inte ha intresse av jordbruket, som det här är fråga om, och vidare storgodsen i södra och mellersta Sverige, där likaledes odlingsbar jord ligger obrukad eller arrendatorer sitta trångt.

Nu har i den här motionen yrkats, att genom särskild lag införes förbud för bolag — det talas bara om dem, därför att det gäller Värmland, där de spela en huvudsaklig roll — att inom de delar av riket, till vilka den norrländska arrendelagen utsträcktes genom lagen av 27 juni 1927, försälja de områden, som upplåtits på arrende i de fall, där vederbörande brukare önska få kvarblija som arrendator. I den rättsordning, som avsåg att småningom göra arrendatorerna fria, ville man också hindra, att ett sådant här litet permanent arrendejordbruk blev utbrutet utan att det först blev tillförsäkrat alla nödiga tillbehör för att kunna bestå såsom en självständig position både beträffande odlad jord, odlingsbar jord och skogstilldelning. I vårt klimat kunna ju jordbruket inte reda sig utan att ha virke och ved. Jordbruket måste avkasta detta åt jordbrukaren lika väl som de matnyttiga produkterna för eget behov och till avsalu. Man måste således förhindra, att det skedde en sådan oriktig utbrytning.

Dessutom gällde det att förbehålla arrendatorn jordbrukets förvärv med äganderätt och att hindra försäljningar till andra, innan arrendatorn finner intresse av att förvärva jordbruket. Särskilt var detta angeläget. Dessa voro nämligen arrendatorns och hans familjs enda hem, deras verkliga hem. I en mängd fall, förr i världen i nästan alla eller de flesta fall, voro odlingarna uppkomna under generationer från far till son och sedan ha jordens brukare på grund av den ekonomiska utvecklingen och den bristande uppmärksamheten härpå från statsmaktens sida kommit i denna beroende ställning genom den storindustriella utvecklingen, vars resultat vi känna under namn av bolagsväldet såsom en makt över jordbruket.

De där två omständigheterna ville man beakta. Nu har tillkommit en tredje omständighet, som också måste tagas hänsyn till och det är den, att förr i världen var det god tillgång på arbete i skogarna både för småbönderna, som hade sitt eget, och för småbrukare, som levde under arrende. Och de finge någorlunda betalt också, en tid gott betalt, men sådana konjunkturer stå sig inte länge, utan det sackade av. Nu är betalningen för dem liksom för jordbrukare i allmänhet och för de flesta näringsidkare mycket dålig. Och det gör, att de, som händelsevis för tillfället ha en liten arbetsförtjänst i skogen, vilja och kunna inte bli av med den.

Men nu säger bolagen, att de för det första inte ha ett sådant behov av skogsarbetare som förr, de ha förbättrade metoder, och för det andra lider deras näring under depressionen. För det tredje ha de tämligen utglesnat skogarna, så att de inte ha så mycket att avverka heller. Fastän det talar man ju inte om, men det är nog på det sättet, så säger åtminstone befolkningen. Allt detta gör, att det blir för liten förtjänst av skogsarbetet och de här stackars arrendatorerna, som ändå ha så dåligt betalt i skogarna, måste därför hålla sig kvar på något sätt och de bli bäst betjänta givetvis av en rättsordning, som toge hand om det hela. Men nu äro de utkastade såsom vilsna fåglar under den allmänna ruljansen, nu vilja de hålla sig kvar och nu ha t. o. m. några motionärer kommit fram och bett, att i de mest hotade områdena nämligen i

*Om förbud
mot försälj-
ning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)*

*Om förbud
mot försälj-
ning av
utarrenderat
jordområde.*

(Forts.)

Värmland och vissa delar av Örebro bergslag skulle bolagen förbjudas att sälja till dem.

Det svaras med en viss triumf, att det är mången småbrukare med äganderätt, som skulle önska sig vara arrendator nu, därför att arrendatorerna ha gemenligen företrädesrätt till skogsarbete, under det att det nu inte räcker till för de självägande. Då kan man säga, och det sade jag i utskottet, att det är väl bäst att upphäva förbudslagen, så att allesamman bli arrendatorer under bolagen, som få köpa in dem alla, så att aktiebolaget Sverige blir en verklighet till slut, som man hoppats en tid, innan dessa besvärliga jordlagar kommo emellan. Nej, det ville de inte. Dock, herregud, det var ju det, som var så fördelaktigt för dem att komma in under detta slaveri igen för att få denna usla förtjänst. Men då blev det ju en sådan uppsjö på arrendatorer, som sökte anställning, att det inte räckte till ändå, utan då måste det bli en gallring, och det sker visst redan nu bland arrendatorerna, ty även de nuvarande låra vara för många i vissa trakter för att kunna få full sysselsättning.

Nu är det ju särskilt hotande i Värmland, att det skall genom försäljningar bildas ofullständiga jordbruk. Där ha nämligen bolagen före 1917, då den norrländska ägostyckningslagen först utsträcktes till Värmland, skyndat sig att ägostycka en mängd av sina små jordbruk utan något tillbehör eller med otillräckligt tillbehör. Det har gjort, att de nu sitta inne med ett lager av skamfilade jordbruk, som de kunna släppa ut i marknaden, och de där jordbruken vilja arrendatorerna allra minst köpa. Den där skogsfrågan nämner inte utskottet någonting om alls, och jag har det intrycket, att utskottet inte har något särskilt intresse för den sidan av saken, och av diskussionen fick man heller inte fram något sådant intresse. Men det gör det ju ur samhällsynpunkt särskilt vådligt, att sådana här försäljningar få äga rum, innan det hela blir upplagt efter stora linjer och med en tillsyn, att det går behörigt till. Det är svårt att kasta in en sådan här liten lag för den här speciella trakten utan att den inramas i sin större omfattning. Och därför har jag i detta sammanhang och med den ordning, i vilken punkten föredragits, inte kommit till annat resultat än att jag ej är i tillfälle att yrka bifall till motionen annat än som en integrerande del i den hemställan i punkt 1 i motionen 213, som måste återkomma såsom en ofrånkomlig opinionsyttring, intill dess bladet ånyo vänt sig i svenska statens jordbrukspolitik. Och herr talman, jag ber således att få framställa detta yrkande, dock så förkortat, att jag yrkar bifall till motionen såsom en integrerande del i den i punkt 1 motionen 213 gjorda hemställan.

Sedan herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, gjort herr Lindhagen uppmärksam på att, med hänsyn till formuleringen av det nyss framställda yrkandet, proposition på bifall till detsamma icke kunde framställas, lämnades ordet på begäran ånyo till

Herr **Lindhagen**, som anförde: Jag erfar, att det möter hinder från talmannens sida att framställa proposition på ett sådant yrkande som det jag nu gjorde. Man kan ju dock fatta vilka beslut som helst, bara de inte äro oförnuftiga. Men om det här skall vara någon annan formulering, så yrkar jag, att kammaren måtte, med uttalande av sin sympati för motionen, förklara sig dock finna densamma ej i detta sammanhang kunna ensam föranleda någon åtgärd.

Herr **Westman**: Herr talman! Den föregående ärade talaren kan givetvis ha rätt i sitt påpekande av, att jordfrågan ständigt kommer tillbaka och att den ständigt kommer att påkalla riksdagens uppmärksamhet. Den ärade talaren klagade emellertid över, att kammaren ej nu i dag visade jordfrågan det intresse, som den förtjänade. Men jag ber då att få erinra därom, att denna kamma-

re år 1930 var med om att besluta en mycket omfattande utredning i jordfrågan i dess olika faser, och det kan då vara förklarligt, att kammaren under avvaktan på, att denna utredning blir slutförd, inte nu finner det vara av så stort intresse att taga upp till ingående debatt en detaljfråga sådan som den, som förelagts för riksdagen i den motion, som nu behandlas.

Den föregående ärade talarens allmänna betraktelser stodo, förefaller det mig, i mycket ringa sammanhang med den motion, som nu föreligger. Den ärade talaren klagade t. ex. över, att det finnes personer, som vilja vägra folk att förvärva äganderätt till jord, och den ärade talaren sade, att den dag kanske kommer, då folket mot dessa människors motstånd tvingar sig till jord utan ersättning. Men jag förstår ej vad detta tal har för samband med det föreliggande ärendet. Ty saken är ju den, att i den föreliggande motionen föreslås det förbud för bolagen att sälja jord. Sålunda är motionen avsedd att lägga ett hinder i vägen för den, som till äventyrs skulle vilja bli jordägare.

Vad yrkandet i motionen beträffar, så avser det för övrigt endast en del av riket, nämligen Värmland och de delar av Örebro län, till vilka den norrländska arrendelagen utsträcktes 1927. Om man nu frågar sig: äro förhållandena i dessa trakter sådana, att man behöver införa ett förbud för bolagen att sälja arrendegårdar, måste man svara, att förhållandena inte äro sådana. Det är sant, att bolagen ha utbudit en del arrendegårdar, men det är också sant, att allt sedan förra sommaren har knappast en enda arrendegård av dem sålts inom Värmland. Detta beror helt enkelt därpå, att arrendatorerna ej vilja köpa och att andra spekulanter ej hava uppträtt. Det finnes sålunda ej något sakligt skäl för att nu utfärda ett förbud mot försäljning av arrendegårdar i dessa trakter, ty där pågår ingen försäljning och det föreligger ingen anledning att antaga, att en sådan skall komma i gång under den närmaste tiden.

Jag ber slutligen att få erinra om, att riksdagen under en lång följd av år, gått in för den linjen, att man skulle driva fram en försäljning av arrendegårdar för att på det viset öka antalet små självägande jordägare i vårt land. Detta mål har riksdagen velat nå på olika vägar, dels genom direkt understöd, dels även på en indirekt väg, nämligen genom att tillskapa en social arrendelag, som ålägger jordägaren så stora förpliktelser i fråga om de små arrendegårdarnas arrendatorer, att han därigenom skulle finna sig föranlåten att sälja för att bli av med dessa förpliktelser.

Nu ha jordägarna ställt sig dessa lagstiftarens önskemål till efterrättelse och börjat utbjuda sina arrendegårdar. Då är det väl klart, att man ej bör kasta om helt plötsligt och utfärda förbud för försäljning av arrendegårdar, om det ej finnes mycket starkt vägande skäl i det praktiska livet för en sådan omkastning. Av vad jag förut har sagt — och mitt påstående grundar sig på studier, på ort och ställe, — framgår att det ej finnes tillräckliga skäl för att riksdagen skulle frångå sin förut följda linje och omfatta motionärens förslag.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka avslag å motionen och bifall å utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Jag och den siste ärade talaren ha stått här i några år och talat emot varandra, och ingen har förstått den andre. Den siste ärade talaren vill nu fortfarande ej alls inlåta sig i det väsentliga på dessa frågor, något som jag under flera år bett honom göra, utan han tiger och talar om annat. Här gäller det, om man skall bygga den sociala jordfrågan på någon rättsordning, som de konservativa, liberala och äldsta socialdemokratiska ministärerna förr ansågo, eller på välgörenhet, som de yngre socialdemokratiska och de frisinnade ministärerna anse. Om vi försmå den kraft, som ligger i en rättsordning, blir dessutom den s. k. kompromissen eller sammanjämkningen i riksdagen mycket magrare än den eljest skulle

*Om förbud
mot försälj-
ning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)*

*Om förbud
mot försälj-
ning av
utarrenderat
jordområde.*

(Forts.)

bli. Vi ha haft ganska nedslående erfarenheter av att landvinningar, som även inom det konservativa partiet ernåtts i tidigare förhandlingar, gått förlorade. När man nu finner, att från regeringshåll avståtts från att fullfölja en sådan vinst, så säger man: ja så, var det inte farligare? Då sjunker saken ned till ännu värre palliativ och till statistikproduktion i stället för att skänka folket verkliga värden.

Det är den senare linjen, som är huvudsaken för herr Westman, och jag skulle vilja fråga Westman, om han icke någon gång skulle vilja medgiva, att det inte är lämpligt att sådana här små jordbruk säljas, om de ej äro fullflugna och om inte de arrendatorer, som där ha sitt hem, ha möjlighet att förvärva dem. Det svaras aldrig på den saken.

När det står i utskottets betänkande: »Av sociala jordutredningens ovan återgivna uttalanden framgår, att skogsbolag numera i stor utsträckning söka avveckla arrendesystemet och försälja arrendegårdarna», så ligger ju däri en beaktelse om en ständigt hotande fara, och inför ett sådant träget bemödande ansågo vi, att i många fall den stora faran var den, att jorden såldes till andra än arrendatorerna, endast bolagen fingo någon, som köpte, och att även jordbruket blev dåligt utrustat jämfört med det att den, som verkligen hade företrädde, berövades sitt hem. Och det skall då ej Westman söka inbilla oss, att det där ivriga bemödandet, som utskottet nu fastslår, har plötsligt upphört. Det hade ej upphört för ett par år sedan, ty då klagade arrendatorerna, såsom framgår av riksdagshandlingarna, över att bolagen sålde till främmande i stor utsträckning. Nu upplystes inom utskottet på samma gång, att det är endast ett bolag, som fortfar med dylik försäljning, och det är ett bolag, som äges av staten på sätt och vis, nämligen Hellefors. Det är en kreditinrättning, Kreditkassan, där herr Örne är ordförande, som försökt uppmuntra det bolaget att sälja så mycket som möjligt och på vilka lösa boliner som helst, d. v. s. otillfredsställande utrustade jordbruk och med kränkande av de gamla besittningshavarnas rätt. Där ha vi alltså dock ett fall, där dylik försäljning antagligen pågår.

Herr Westman: Med anledning av att herr Lindhagen ställde ett par frågor till mig ber jag att få säga följande.

När han frågade, varför jag ej ville svara honom rörande min ståndpunkt i fråga om behövligheten av en expropriationslagstiftning, vill jag hänvisa därtill, att den principfrågan har intet som helst samband med denna motion, utan den synes mig kunna lämpligast diskuteras vid behandlingen av utskottets utlåtande nr 23. Jag är övertygad om, att herr Lindhagen då i alla fall kommer tillbaka till det spörsmålet, och då kan jag säga några ord om den saken.

Vidare frågade herr Lindhagen mig om min ståndpunkt till frågan, huruvida det vore lämpligt, att sådana arrendegårdar säljas, som inte äro fullsuttna, emedan de sakna skog. På den frågan vill jag bara säga, att han tydligen åsyftar gårdar, som ha utbrutits, innan den nya jorddelningslagen trädde i kraft. Numera kunna ju sådana försäljningar icke ske. Men före den nya jorddelningslagens ikraftträdande hade det skapats en del dylika ofullständiga jordbruk, och det är ett mycket viktigt problem, hur man skall gå till väga för att få dessa fastigheter kompletterade. Det ingår i det problem, som man brukar beteckna som problemet om ofullständiga jordbruk, och det föreligger nu till utredning hos den sociala jordutredningen.

Sedan frågade herr Lindhagen, om jag ansåg det vara lämpligt, att arrendegårdarna säljas till annan än arrendatorn, när arrendatorn önskar att få köpa dem. I det fallet ber jag få erinra om, att vi ha i det sammansatta andra lag- och jordbruksutskottet år 1927 uttalat oss för, att man skulle tillgodose arrendatorernas intressen, bland annat på det sätt, att om en annan än arrenda-

torn begär egnahemslån för att lösa sig till en arrendegård, så skall egnahemsnämnden icke bevilja honom lånet, i fall arrendatorn vill lösa till sig gården. I så fall skall han i första hand få detta lån. På det viset kan man ju genom ekonomiska åtgärder och med lämpor stödja arrendatorn, så att det blir han, som får lösa till sig fastigheten.

När man ser på förhållandena i Värmland, så ligger saken för övrigt ej till så, att bolagen faktiskt sålt i någon större utsträckning till andra än arrendatorerna. Det säljes överhuvud taget för närvarande ej några arrendegårdar i Värmland, så att det problem, varom vi tala, är ej nu aktualiserat. Kanhända vore dessa frågor aktuella för några år sedan, men de äro det ej nu. Vad Hellefors beträffar, som herr Lindhagen yttrade sig alldeles särskilt om, är det alldeles sant, att det står i den utredning, som den sociala jordutredningen har tryckt, att Hellefors har ansett sig böra ställa sig lagstiftarens mening till efterrättelse genom att utbjuda ett stor antal arrendegårdar till salu. Det är också sant, som herr Lindhagen sade, att man har uppgivit både från Hellefors' sida och från Kreditkassans sida, att det skett på uppmaning av kreditgivaren, alltså Kreditkassan. Det har likväl ej blivit några nämnda försäljningar av utan dessa gårdar äro i regel fortfarande osålda.

Som jag yttrade i mitt förra anförande, tror jag inte, att situationen i Hellefors är sådan, att den kan åberopas som ett skäl för en lag, av det innehåll, som föreslås i motionen. Saken ligger ju till på det sättet, att om man anser det vara behöfligt, att något göres med anledning av Hellefors' försäljningsplaner, så är den enklaste vägen, att Kungl. Maj:t ger Kreditkassans styrelse ett direktiv. Det är ju en onödig omgång att, då staten kan kommunicera på administrativ väg med Kreditkassan, stifta en lag. Jag finner alltså ej, att Hellefors' försäljningspolitik kan utgöra något skäl för en lagstiftning.

Herr Lindhagen: Där höra vi nu, på hur lösliga boliner herr Westman rör sig inom det här viktiga området. Vad först angår den frågan, att man skall söka undvika, att sådana jordbruk säljas, som inte äro fullständiga, så säger han: Ja, nu pågå inga försäljningar trots bolagen »söka» åstadkomma dem. Ja, men hur vet Westman då egentligen, att det ej pågår försäljningar? Sådana ha pågått hela tiden, och man har klagat däröver. Men nu plötsligt heter det, att all dylik försäljning upphört. Vad är det för naturmakt, som åstadkommit denna omkastning och hur länge skall den fortsätta att verka? Alltid är det väl några, som redan nu slinka igenom i alla fall, och så rätt som det är krönas jordägarnas bemödanden med större framgång utan att utskottsordförandens kommitté synes vilja föreslå i tid ett hinder däremot genom tillskapandet av en rättsordning. Det vet nog herr Westman eller borde åtminstone inse det. Må vi akta oss för dessa allmänna påståenden, med vilka man så ofta bedrager folket, när de enskilda kunna vinna därpå, som professor Agardh i Lund formulerade det en gång på 1850-talet.

Denna sak är således äventyrlig i högsta grad. Det går nu på lösa boliner, och en vacker dag komma köpare, och då komma nya ofullständiga jordbruk ut i marknaden, men det gör den nuvarande utredningen uppenbarligen ingenting emot. Har utredningen ens gått in till Kungl. Maj:t och bett Kungl. Maj:t hålla tummen på den där Kreditkassan? Antagligen inte heller det!

Och vad det angår, att arrendatorerna skola ha företrädesrätt, i synnerhet om de under flera släktled bott på gårdarna, så har herr Westman inte uttalat, huruvida han har någon sympati för en sådan tanke. Men han sade, att man kunde vinna detta syfte genom den av honom föreslagna åtgärden att låta arrendatorerna i första hand få egnahemslån. Ja, 1930 föreslog Per Edvin Sköld och några andra en sådan åtgärd, men den avstyrktes då. Riksdagen avtog även detta förslag, och Sköld antecknade sig i utskottet bara

*Om förbud
mot försälj-
ning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)*

*Om förbud
mot försälj-
ning av
utarrenderat
jordområde.
(Forts.)*

som blank reservant. Jag var den ende, som i utskottet och i kammaren yrkade bifall till Skölds m. fl. motion, men fick inte det ringaste gehör för saken, och motionärerna själva uppgåvo sitt bemödande. Icke heller herr Westman lade sig i selen för detsamma. Och nu säger Westman, att den utvägen skola vi tillgripa! Men även om det beslutas så aldrig så många gånger, är det en alldeles för svag och valhant åtgärd, för att det skall kunna framgå någonting effektivt därav.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr förste vice talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle, med uttalande av sin sympati för motionen, förklara sig dock finna densamma ej i detta sammanhang kunna ensam föranleda någon åtgärd.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr statsrådet *Gärde* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 191, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom;

nr 193, med förslag till lag om häradsnämnds tjänstgöring; samt

nr 196, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

*Om maximi-
taxor för vissa
arrende-
avgifter.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående maximitaxor för arrendeavgifter vid vissa arrendeavtal.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 143, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Herou* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte besluta hos regeringen begära utredning och förslag angående bestämmelser, som borde utfärdas för att vid de arrendeavtal, där sociala arrendelagarna skulle lända till efterrättelse, viss maximitaxa skulle kunna fastställas för de arrendeavgifter, som erlades till jordägarna, så att icke betungande arrendeavgifter avkrävdes arrendatorn.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Vid utlåtandet fanns fogat ett särskilt yttrande av herr *Lindhagen*.

Herr *Lindhagen*: Här är också en sådan motion, som hänger ihop med betänkandet nr 24. Det ifrågasättes här, att arrendelagstiftningen skulle möjliggöra en reglering av arrendetaxorna. Vår nuvarande sociala arrendelagstiftning har en sådan föreskrift, att vid missväxt en arrendator kan göra anspråk på att få taxan nedsatt. Den gåvan är dock en skänk på det vanliga sättet, ity att han får på egen risk och bekostnad gå till domstol om jordägaren vägrar, och då har den ej den ringaste betydelse för arrendatorn. Principiellt måste sägas: varför skall man inte kunna nedsätta arrendeavgiften även vid andra svåra konjunkturer än missväxt? Konjunkturer finnas, som äro lika överväldigande som den, vartill redan tages hänsyn.

Nu säger utskottet helt enkelt, att fastställande av maximitaxor måste möta »starka betänkligheter». Vad dessa betänkligheter skulle bestå i, det säges inte. De skola väl bestå i, att man ej bör ytterligare skärpa arrendelagstift-

ningen, ty då bli bolagen ännu mer benägna att sälja. Det är hela anledningen.

Men, som sagt, allmän lag har redan ansett det gå för sig. År 1918 genomfördes arrendereglering för vissa fall. I propositionen och motionen i början av 1920-talet förordades arrendereglering i samband med tvångsförlängning av arrendeavtal. I Finland har det på sin tid konsekvent genomförts över hela linjen. Jag tycker, att de där starka betänkligheterna kunnat utbytas mot en sympati för, att det bör ske, när det är lämpligt. De ovannämnda förslagen gingo ut på, att även jordägaren skulle kunna påkalla en revision av taxorna, när de voro orimliga ur hans synpunkt på grund av uppkomna konjunkturer.

Herr talman, jag gör här samma yrkande på enahanda skäl som i den föregående frågan.

Herr Westman: Herr talman! Jag känner mig nödsakad att förklara, att de upplysningar, som herr Lindhagen lämnat i sitt särskilda yttrande, som är fogat till utskottsutlåtandet, rörande vad som tilldrog sig i utskottet, enligt min uppfattning, inte alldeles riktigt överensstämmer med vad som ägde rum inom utskottet.

Det står där bland annat: »Det upplystes vid utskottets överläggning, att sociala jordutredningen hos bolagen inhämtat deras grunder för arrendenas bestämmande och att utredningen funnit beräkningen skälig». En sådan upplysning har inte lämnats av mig eller någon annan av den sociala utredningens ledamöter, helt enkelt av det skälet, att det säkert ej finnes någon människa, som under nuvarande osäkra förhållanden på jordbrukets område vill göra ett uttalande därom, huruvida en arrendeavgift är skälig eller ej, därest han kan slippa att göra ett sådant uttalande. Vad som förekom inom utskottet var blott, att det hänvisades till sociala utredningens betänkande, som utkom vid årsskiftet, och det påpekades, att det i detta betänkande finns upplysningar rörande de grunder, som bolagen tillämpa vid arrendeavgifternas sättande.

Av detta följer också, att den uppgift, som av herr Lindhagen lämnas på sid. 7, är missvisande. Det säges där: »På min fråga i utskottet om vid sociala jordutredningens bedömande av arrendenas skälighet enligt bolagens försäkringar tagits hänsyn även till detta förhållande, lämnades icke något svar». Det är klart, att när man överhuvud taget ej vill inlåta sig på ett bedömande av, vilka arrendeavgifter som under nuvarande förhållanden äro skäliga, så kan man inte heller svara på den sekundära specialfråga, som herr Lindhagen enligt egen uppgift å sid. 7 har framställt inom utskottet.

För övrigt är det ju mycket bättre, om herr Lindhagen vill ha reda på min åsikt och även vill, att kammaren skall få reda därpå, att han frågar mig här i kammaren om vad jag anser. Då kan ju kammaren kontrollera vad jag säger. Det är bättre, än att herr Lindhagen för kammarens räkning gör ett tämligen kortfattat referat av vad som förekommit i utskottet.

Vad beträffar själva sakfrågan, vill jag bara säga, att jag alltjämt intager den ståndpunkten, att på grund av de mycket osäkra förhållanden, som för närvarande råda inom jordbruket, är det så gott som omöjligt att säga, vilka arrendesummor som äro skäliga och vilka som inte äro det. Därav följer naturligtvis, att det måste anses vara förenat med mycket stora betänkligheter att nu stifta en lag, enligt vilken man skulle åsätta maximitaxor för arrendena. Jag beklagar de personer, som skulle tillämpa denna lag. Det är nämligen omöjligt att säga, efter vilka värderingsgrunder de skulle gå, när de utövade en sådan tvångsmakt, som skulle läggas i deras händer. Redan av det skälet, herr talman, finner jag det icke vara tillrådligt att slå in på den väg, som motionären påyrkar.

Jag hemställer alltså om bifall till utskottets hemställan.

*Om maximitaxor för vissa arrendeavgifter.
(Forts.)*

Om maximitaxor för vissa arrendeavgifter.
(Forts.)

Herr Lindhagen: Det förhåller sig nu i alla fall så, som jag har skrivit.

Jag tycker också, att det icke är någon lätt sak att fastställa maximitaxor, men lagen säger ju redan nu, att så bör ske i händelse av katastrofala förhållanden, och då är det ju oriktigt av utskottet att generellt säga, att det måste möta starka betänkligheter principiellt i allmänhet. Med utskottsmajoritetens sammansättning förstår jag ju, att den tycker så, men det finnes ju minoriteter, som hålla före, att det kan ha sina sidor under vissa förhållanden, och det har ju också statsmakterna ansett, när de före och i början av 1920-talet vidlyftigt sysselsatte sig med den här saken.

Nu var det också fråga inom utskottet om, vad den sociala jordutredningen gjort för att undersöka de här klagomålen från arrendatorerna, som i alla fall förekommit, och då redogjorde herr ordföranden själv för, att man hos bolagen gjort sig förvissad om, vilka grunder de följa vid taxornas fastställande, och herr Westman måste alldeles missminna sig, när han säger, att han icke gjorde något uttalande därom, ty han förklarade uttryckligen att utredningen funnit, att den uträkningen inte kunde anses vara oskäligen.

Överhuvud taget är det väl så, att om man skall fastställa ett arrende, så är det väl någon, som bestämmer det, och den, som bestämmer det, måste ju rätta sig efter några grunder, och även dessa grunder måste ju vara skäligen, i varje händelse för det tillfället. Då är det ju möjligt, att ur bolagens synpunkt de nu tillämpade grunderna äro skäligen, och att därför även utredningen ansåg, att de ej voro oskäligen — det sade som sagt herr Westman alldeles uttryckligt inom utskottet.

Men nu får man tänka på, att häremot står arrendatorernas missnöje, och det måste väl då närmast bero på, att arrendebeloppen i alla fall överstiga deras förmåga och sålunda ur deras synpunkt äro oskäligen. Denna oförmåga kan bero på, att jordbruket är ofullkomligt och att numera ingen i ledningen av landets öden intresserar sig för att det skall bli fullständigt. Vidare beror det väl på, att arrendatorerna nu ha så små inkomster av sitt arbete i skogarna, och det är ur den inkomsten de skola till stor del även taga arrendet, och det kunna de ej gå i land med, och därför tycka de med fog, att arrendet är oskäligen. Bolaget däremot tänker på sina utgifter för gården och kommer då ur sin synpunkt till någonting, som också kan kallas för skäligen, under det att arrendatorn måste betrakta det såsom oskäligen.

Nu förhåller det sig väl på det sättet, såsom jag sade, att avvägandet av arrendet även måste beräknas ur den synpunkten, att arrendatorerna få arbete i skogarna. Det är sålunda inberäknat vid arrendet såsom en förmån, som är dem tillförsäkrad. Då har jag frågat: när nu bolagen göra sina beräkningar och finna arrendebeloppen skäligen med hänsyn till byggnadskostnader o. s. v. ha de då även tagit hänsyn till de rådande dåliga jordbrukskonjunkturerna vid arrendets bestämmande och ha de tagit hänsyn särskilt till den omständigheten, att arrendatorerna ej kunna förtjäna något avsevärt på sina skogsarbeten? Den frågan gjorde jag inom utskottet, men på den frågan fick jag icke något svar.

Det är riktigt till punkt och pricka vad jag här skrivit, och det finnes inte något att anmärka däremot.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr förste vice talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Lindhagen*, att kammaren skulle, med uttalande av sin sympati för motionen, förklara sig dock finna densamma ej i detta sammanhang kunna ensäm föranleda någon åtgärd.

Sedermera gjordes propositioner jämlikt dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 23, i anledning av väckt motion angående lag om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.

Om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 210, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen ville:

1) på sätt i motionen ifrågasatts, för sin del, efter samarbete med justitiedepartementet och med stöd av de sociala jordkommissionernas i gångna tider framlagda grundsatser och lagförslag, antaga en lag om ett skäligt utnyttjande ytterst genom tvångsavlösning av obegagnade odlingslägenheter å större enskilda domäner såsom bidrag till folkförsörjningen,

2) eller ock, om det ej bifölles, hos Kungl. Maj:t begära att för nästa riksdag måtte framläggas förslag till en sådan lagstiftning, som förut sagts.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Linder, Lindhagen, Norman, Pettersson* i Hällbacken, *Hansson* i Trollhättan och *Molander*, vilka hemställt, att riksdagen i anledning av förevarande motion ville till Kungl. Maj:t avlåta skrifvelse i det syfte, som angäves i punkt 2) av motionärens hemställan.

Till stöd för denna hemställan hade herr *Lindhagen* åberopat motionens motivering och därutöver gjort vissa vid utlåtandet fogade uttalanden.

Herr *Lindhagen*: Här föreligger nu frågan, i vad mån man särskilt under kristider skall öppna utvägar att skapa produktiva värden genom det stöd, man ger åt arbetslösa, eller om det stödet bara skall bestå i att man tar ut skatter och av dessa medel ger de arbetslösa kontanta understöd eller låter dem utföra arbeten, som visserligen kunna vara nyttiga men ändå inte omedelbart frambringa något produktivt värde i egentlig bemärkelse. I den frågan har jag väckt en motion, och i båda kamrarna har väckts andra till jordbruksutskottet hänvisade motioner i enahanda syfte för att fästa uppmärksamheten på den svenska jorden och på de obrukade odlingsmöjligheterna, som nu skulle kunna mångenstädes utnyttjas.

Det finns därvid två vägar att gå och dessa böra beträdas samtidigt. Den ena har förts fram i motioner, som väckts i båda kamrarna och gått till jordbruksutskottet, och den andra har förordats i min här i första kammaren väckta, till lagutskott hänvisade motion. De förstnämnda motionerna nöja sig med att begära penninganslag för stödjande av odlingsarbete företrädesvis på egen mark med något tillskott kanske frivilligt. I min motion begäres åter, att man även skall gå in för en rättsordning, en skälig rätt att odla jorden även om den befinner sig i annans ägo. Skillnaden i praktiken blir den, att andrakammarmotionen syftar till beviljande av penningunderstöd för att möjliggöra för arbetslösa småbrukare och deras barn samt vederlikar att bedriva odlingar på jord, som de själva äga, medan min motion vill gå längre och även möjliggöra sådan odlingsrätt för dem på sådan, större jordägare tillhörig mark, som ligger bredvid deras lilla bruk, men som de inte äga, utan som lyder under ett större bolag. Med en sådan rättsordning skulle även möjligheter yppas att skapa hem med något jordbruk för skogs- och flottningsarbetare och andra. Hade vi fått en sådan lagstiftning, som äskats och bort komma till för länge sedan, hade vi däri haft ett icke oviktigt verktyg för mötande av den nuvarande situationen.

Jag fick mig häromdagen tillsänd en tidning, som heter Norrbottens Kuriren. Det är en mycket högerbetonad tidning, har man sagt mig. Där hade en korrespondent diktat åtskilligt om min person. Det var en av de mest fram-

Om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.
(Forts.)

stående nidskrivelser, som jag träffat på. Där stod också, att borgmästare Lindhagen inte lär kunna skilja en tall från en gran o. s. v., och detta ehuru botanik var min främsta hobby i min skoltid. Det hela gick i samma riktning, allting var en enda väpnad av gemena överkligheter. Jag har aldrig åtalat sådana saker, men man tycker verkligen, att det borde finnas något slags hedersdomstol, inför vilken man kunde draga sådana utövare av yttrande-friheten.

När jag några dagar efteråt, det var i söndags, reste från Uppsala, så satt jag i en kupé, som så småningom blev tom, och då låg där kvar en tidning i den tomma kupén. Jag tog upp den och fick se, att det var Norrbottens-Kuriren. Jag ögnade igenom den och fann, att tidningen innehöll en artikel »Fram för produktivt arbete»! Jag hade därmed träffat på den enda tidning, som mig veterligen talat varmt för det, som jag för talan för här. Jag skall skicka tidningen min motion, så att den även får tillfälle att berömma mig. Jag måste nu läsa upp vad artikeln huvudsakligen innehöll, ty det är, såvitt jag förstår, så förståndigt och även sant vad som skrives i densamma. Det säges där:

»Den översikt och erfarenhet, man redan bör ha hunnit få av depressionen och de områden, över vilka den verkligen sträcker sig, borde kunna leda fram till en mera positiv inställning till svårigheterna i och för deras ej blott tillfälliga utan framför allt framtida bekämpande. — Svårigheterna att i en hast skapa arbetstillfällen och lugna upprörda sinnen inses lätt. Men att oupphörligen bara falla tillbaka på kontantunderstöden och sådana arbetsföretag, som icke kunna beräknas ge bröd mer än för tillfället, måste på längd anses förkastligt. Det icke blott tynger budgeten och skapar nya skatteförhöjningar utan lämnar därjämte blott ett tillfälligt försörj utan att söka framskapa nya perspektiv inom folkförsörjningen. Det anordnas s. k. arbetstillfällen, men hur många kunna betraktas som verkligt produktiva? — Vägarna göras bredare, det är sant, men gagnar detta näringslivet, eller betyder det något varaktigt för folkförsörjningen? Naturligtvis inte. Det gäller ju bara att 'skapa arbetstillfällen' och att bokstavligen bredda körbanorna för bilimporten! Skillnad blir naturligtvis, då nya vägar öppnas genom bygder, som sakna kommunikationsmedel. — Goda samfärdsmedel äro nödvändiga för näringslivet, men då näringslivet självt befinner sig i de största svårigheter, så uträtta vägarna föga. De skapa inga nya möjligheter, lika litet som tävlingsraseriet gör det. Nej, vi vänta ännu på det verkligt produktiva arbetet: utdikningar och nyodlingar inom jordbruksbygderna och andra självförsörjande åtgärder. — — — I stället för att utveckla möjliga näringsgrenar, läggas nu miljonerna i skid- och kälkbackar, vattenledningsarbeten, vägförbättringar m. m., som dels avser att roa, dels att blott indirekt inverka på detta näringsliv. Det är gott och väl att idrotten främjas, men fråga är, om sådana arbeten böra göras i detta sammanhang — buss på de produktiva försöken: nyodling, trädgårdsanläggningar med frukt- och grönsaksodlingar samt får- och hönsfarmer förutom alla de näringsgrenar, som nu äro överflödiga genom den onödiga importen». Och så räknas det upp några exempel härpå. Det hela slutar sedan med följande ord: »Men svårigheterna borde väl nu åtminstone sporra till nya tag. Kanske när vi börja nalkas den mycket omtalade bristningsgränsen, då skattebetalaren inte orkar mer, men då är det väl nästan sent att vakna i Norrbotten såväl som på andra håll».

Nu har i motionen berörts den gamla frågan om skapandet av nya jordbruk, men den är inte lagd så, att kammarens medlemmar behöva känna sig oroade av tanken på att något sådant skulle omedelbart nu kunna få ifrågakomma. Ty vi ha ju den Westmanska regeringsutredningen, och över den svävar beträffande nästan varje punkt, att det gäller att utreda jordbrukets bärighet.

Den saken kan inte någon kommission utreda. Man känner till, hur saken ligger, och kunna åtskilliga trots allt gå i land med det i alla fall genom eget arbete, så är det de, som förmå avgöra bärigheten, men inte Westmans kommitté, det försäkrar jag herr Westman. För kommissionen är detta program givet bara som en förevändning för att hindra införande av en rättsordning stödd av expropriationslagar.

Utskottet har nu pliktskyldigast ansett, att motionens problem inte förtjänar något avseende, därför att det finns ju den där kommissionen, som blivit dömd att producera mest statistik. Den har även framlagt ett litet lagförslag, varigenom vissa olägenheter i arrendelagen skulle för tillfället minskas. Där-ibland skadeståndsbestämmelsen för arbetsgivaren (§ 7), vilket är den senaste tidens uppfinning. På min fråga inom utskottet om den lagen komme att framläggas vid denna riksdag, svarades, att förslaget lämnats in till regeringen på nyåret, och man visste inte, om det komme att framläggas redan för innevarande års riksdag. Nu visar herr Westman mig, ser jag, på justitieministern, vilken är tillstädes i kammaren. Men icke kan en justitieminister bemästra allt, som lassas på honom, utan det hänger väl just på kommissionen att vända sig till justitieministern och framhålla att förslaget är brådskande. Men har detta gjorts? Nej, det förefaller, som om detta icke skett.

I betänkandet betonas särskilt att kommittén fått i uppdrag att utreda de ekonomiska förutsättningarna för jordbruket. I motionen gäller det som sagt inte så mycket bildande av nya jordbruk, utan att kunna utnyttja depressionen till en insats för att komplettera ofullständiga jordbruk. Många av dem, som äga småbruk, gå ju sysslolösa, och detsamma gäller deras barn. Vore det inte då riktigare, om man hade en lag, som verkligen kunde bereda dem möjlighet att komplettera sina ofullständiga jordbruk, naturligtvis med skäligt hänsynstagande också till de stora jordägarna? Ja, sade herr Westman nyss i sitt anförande, det är just den saken, vi skola utreda. Utreda! Vad betyder det? Och vad är meningen med att utreda utan att ha en tvångslagstiftning bakom som yttersta medel för att åstadkomma resultat?

Det sades här från flera håll 1928, att vi inte komma någon vart med att komplettera ofullständiga jordbruk, utan att äga en bakgrund för bemödandet i en ny rättsordning. Men nu går kommissionen, såsom det bekännes i utskottets utlåtande, in för principen: allt slags expropriationslagstiftning bör undvikas. Vi skola trolle och förmå alla dem, som av naturliga skäl inte äro villiga att släppa till sin odlade odlingsbara jord, att ändå göra det. Det har aldrig lyckats att trolle mot naturlagarna. Denna statskonst är endast till för att komma ifrån det nödvändiga. Man vill värna om »äganderättens helgd», den skall skyddas under alla förhållanden, vart det än må bära hän.

Det är tre förhinder, som utskottet räknat med. Det ena är det gamla spöket av 1925 års utredning och de erbjudanden, som en del bolag på uppfordran kommit med. Den saken river man oupphörligt upp. Man ställde till med den saken och bad skogsbolagen göra sitt bästa, så att man inte skulle bli tvungen att tangera äganderätten ens i sådana småfall. På så sätt stimulerades en del bolag att göra vissa erbjudanden. 101 bolag kommo in och meddelade, att de ville vara med om frivillig försäljning — det är ordet »frivillig», som allting hänger på — av bl. a. 14,810 hektar odlingsbar torvmark och 4,990 hektar odlingsbar fastmark. Detta omfattade hela Norrland. Det finns ingen uppgift om belägenheten och beskaffenheten av den marken, och inte kan man väl flytta de småstycken, som det här är fråga om, till de ställen, där de verkligen behövas och där odlingsjord icke har bjudits ut. Största delen av sådan jord har naturligtvis inte bjudits ut.

Men meningen är väl, att giva rättvisa åt alla, så att alla, som önska och

Om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.
(Forts.)

Om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.

(Forts.)

kunna använda sin lediga kraft till jordbruksarbete, skola få tillfälle därtill, oberoende av, om utredningen av 1925 kommer med i spelet eller inte. Omöjligheten att realisera »frivilligheten» visas just av, att man inte kan komma med någonting annat än denna utredning. Och så säger man i alla fall, att det finns ju jord erbjuden, så att vidare åtgärd behövs ej mera.

För övrigt säger man, att det inte har yppats någon jordhunger. Här må då återgivas följande reflexion, från en av mina föregående motioner, år 1925. Det är nog så sant, att någon omfattande jordhunger inte är inregistrerad i länsstyrelsernas, jordbruksdepartementets eller andra lagutskottets diariéer och allra minst i våra samveten. »Ingen sådan inregistrering kommer heller framdeles att äga rum. Man må vänta därpå hur länge som helst. Ingen hungrar efter den jord, som han ej kan få, eller efter den jord, som kan fås endast för penningar, vilka ej finnas, eller efter den jord, vars iordningställande för jordbruk och utnyttjande därtill i främmande omgivningar ej kan ske i brist på möjlighet att kunna leva. Men behovet av jordbruk, på vilka man kan uppehålla livet, är i stort sett lika omfattande som de talrika befolkningslager, som behöva tillgodoses därmed.» Och detta gäller i all synnerhet i dessa tider, då de lida nöd överallt. »Detta behov av jordbruk anmäler sig icke. Det tiger och lider i det tysta. Det måste uppsökas, vägledas och skänkas förhoppningar.»

Det andra skälet, som utskottet nu anför, är, att den begärda utredningen ju mest har sysslat med att försöka lösa gåtan om de mindre jordbrukens bärighet. Den frågan har inte förändrat sig, säger utskottet, och därpå beror nu utskottets ställning i det stora hela, såvitt jag förstår utskottet. Men detta uppdrag tillkom ju, för att mobilisera även tvivlet på jordbrukets bärighet såsom ett skäl för att kunna uppvisa tvångsavlösningens obehövliggheit. Jorden bär i alla fall även nu sina skördar, och på dem leva vi. Utredningen är alldeles obefogad, om det gäller att — såsom dock synes vara meningen — bevisa, att arbetslösa jordbrukarfamiljer »få mera livsuppehälle och landet mer produktivt gagn av att beskattningsvis uttages arbetslöshetsunderstöd åt dem i stället för dem beredas möjligheter att kunna själva förbättra sitt ofullständiga jordbruk och därmed få både sysselsättning och bidrag till uppehållet».

För det tredje åberopar utskottet, att riksdagen har skrivit i ärendet år 1930 och då tagit avstånd från all tanke på en tvångsavlösning, och det är ju riktigt. Det är herrarnas stora trumf, att man här genom trolleri och välgörenhet skall åstadkomma vad som i intet land åstadkommits annat än genom en rättsordning.

Det brukar ofta sägas, att vi ha visserligen tvångsavlösningssförfarande, men det gäller bara för allmänna ändamål. Vi ha emellertid fått en sådan lagstiftning för att anskaffa samlingslokaler. Förr sades det, att detta var inte möjligt på en mängd orter, men sedan man fått denna lagstiftning, möter det inga hinder någonstades. Lagstiftningen behöver inte användas. Den verkar genom sin blotta tillvaro.

Vi ha också fått en ensittarlag. Den är ju till för enskilda, den gäller, då någon har ett hus på annans grund. Där har vederbörande nu fått rättighet att lösa sig till själva tomten också för att skydda sitt hem. Jag kommer väl ihåg, när den saken togs upp av herr Magnusson i Tumhult — det är en annan Magnusson än andra lagutskottets nyvalde vice ordförande, herr Magnusson i Skövde. Herr Magnusson i Tumhult är en så betrodd högerman, att han till och med varit ifrågasatt till statsminister. Men det var han, som väckte frågan om tvångsavlösning. Det var andra högermän på den tiden. Men då var saken så främmande för lagutskottet, att utskottet menade, att inte kan detta gå an! Något sådant hade man inte hört talas om, och endast

jag reserverade mig till förmån för motionen. Men det var en annan andra kammare på den tiden. Med avsevärd majoritet tog den reservationen, och på den framgången uppbyggdes så småningom denna lag.

Men det kom andra tider. Nu finns dock i detta ärende en reservation avgiven av samtliga socialdemokratiska medlemmar i utskottet. Den väckta motionen avlogs i utskottet med tio röster mot sex, och de senare ha avgivit en reservation, som innebär, om man skall närmare utveckla den, »att riksdagen med anledning av motionen ville hos Kungl. Maj:t begära framläggande för nästa riksdag av en författning i syfte att — ytterst med stöd av tvångsavlösning — skäligen bereda smärre jordbrukare, flottnings- och skogsarbetare, arbetslösa och vederlikar tillfälle att å större enskilda domäner uppodla och bruka obegagnade odlingslägenheter såsom bidrag till folkförsörjningen».

Jag yrkar, herr talman, bifall till den av herr Linder m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.
(Forts.)

Herr Westman: Herr talman! Den föregående ärade talaren har ju ur åtskilliga synpunkter berört den sociala jordutredningens arbete. I sitt särskilda yttrande, som är fogat till utskottets utlåtande, har den ärade talaren framställt det antagandet, att denna utredning synes ha till uppgift att bevisa, »att arbetslösa jordbrukarfamiljer få mera livsuppehälle och landet mer produktivt gagn av att beskattningsvis uttages arbetslöshetsunderstöd åt dem i stället för att dem beredas möjligheter att kunna själva förbättra sitt ofullständiga jordbruk och därmed få både sysselsättning och bidrag till uppehållet».

Anledningen till, att den ärade talaren har framställt detta antagande, är den, att i sociala jordutredningens uppdrag ingår att utreda de ekonomiska förutsättningarna för de nya jordbruk, som det är fråga om att skapa, och för de jordbruk, som det är fråga om att fullständiga.

Den bärighetssynpunkt, som utredningen alltså har att beakta, har emellertid utredningen inte fattat på det sättet, som den ärade talaren angav, utan bärighetssynpunkten ha vi fört in i vårt arbete på det sättet, att vi ha bemödat oss om att komma underfund med, vilken typ av jordbruk som kan anses vara den bäst lämpade ur ekonomisk synpunkt inom olika delar av landet.

Det skulle utan tvivel vara mycket lyckligt, om det vore så, att i vårt land funnos stora vidder av ouppodlad jord, som kunde tagas i anspråk för beredande av utkomst åt ett stort antal av svenska medborgare. Utan minsta fråga skulle man, om så vore förhållandet, däri ha att se ett stort nationellt glädjeämne. Man måste därvid naturligtvis också förutsätta, inte bara att jorden finns utan också att lusten finns att bearbeta jorden och att möjlighet finns att leva för dem, som slå sig ned på dylika nyodlingar. Den sista synpunkten har ju den ärade talaren själv behjärtat i sitt särskilda yttrande, när han säger, att man måste räkna med möjligheten för dessa människor att kunna leva.

Inom utredningen ha vi försökt komma till klarhet om, hurudant läget är. Vi ha vänt oss, inte till de byråkratiska myndigheter, som den ärade talaren talade om med en återklang från sin motion av år 1925, utan i första hand till egna hemsombuden, som ju finnas strödda över hela landet till ett antal av omkring 3,000. Vi ha frågat dem, hur det förhåller sig med utbuden av och efterfrågan på ouppodlad mark, lämpad för självständiga jordbruk eller för komplettering av redan förut bestående jordbruk, och vi ha från dessa egna hemsombud fått det svaret, att nog finns det jord här och var, men det finns ingen efterfrågan på jorden. De ha inte sagt oss, att det finns tillräckligt med jord, men de ha sagt ungefär så här: nog finns det jord. Det är klart, att svaren variera, men som helhet betraktat kan man säga, att de om utbudet

Om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.
(Forts.)

yttrat sig så, som jag nyss nämnde. Efterfrågan säges från alla trakter med få undantag vara ringa eller ingen. Det finns några socknar, där man får annat svar, men i stort sett förhåller det sig så, som jag säger.

Men vi ha inte nöjt oss härmed. Vi ha beslutat att vända oss till arbetarorganisationerna, till skogs- och flottningsarbetareförbundet och till sågverksindustriarbetareförbundet och anmoda dessa förbunds ledningar att vända sig till sina avdelningar och fråga de anslutna arbetarna i hela den norra delen av Sverige, där dessa förbund ju äro verksamma, huruvida dessa arbetare befinna sig i det läget, att de skulle vilja ha jord, för att bygga små egna hem, lämpade för personer, som skola ha sin egentliga arbetsinkomst av annan selsättning, t. ex. i industri eller skogsbruk. Den frågan är naturligtvis den, som de förbund, vilka jag nämnde, äro mest kompetenta att svara på, ty för deras arbetare är naturligtvis det största intresset, att de skola kunna få ett litet eget hem med ett par kor såsom stöd för sitt uppehälle. Man får ju se, vad man kan få för svar ifrån dessa håll. Vi ha också beslutit fråga skogsbolagen om deras uppfattning rörande dessa ämnen. På det sättet bland andra hoppas vi att kunna få en inblick i förhållandena, att kunna få se, i vad mån det finns ett stort önskemål att få nyodla och i vad mån man i de olika orterna anser, att det finns möjligheter därtill.

Nu säger herr Lindhagen, att de svar, vi kunna få på detta sätt, inte komma att vara tillförlitliga, därför att ingen kommer att begära jord, om han inte vet, att det finns en expropriationslag, som hjälper honom att få hans önskan förverkligad. Men jag vågar ändå ifrågasätta, om det ligger till på det sättet. Det är i alla fall inte stor glädje för en arbetare, om han får rätt att expropriera från en granne, ty denna expropriation är ju förenad med mycket stora kostnader. Det är väl mycket bättre, om man försöker att med ekonomiska medel hjälpa honom, dels genom billiga lån, dels även, i den mån staten kan ha råd till det, genom direkt ekonomiskt understöd. Det är utefter dessa vägar, som den sociala jordutredningen driver sitt utredningsarbete, och jag har för min del under detta arbete ännu inte funnit, att man har fått anledning att frångå riksdagens tidigare intagna ståndpunkt, nämligen den, att såsom läget nu är i detta land med hänsyn till utbud och efterfrågan av jord, finns det för närvarande icke någon anledning att taga under övervägande införandet av en expropriationslagstiftning, avseende att möjliggöra expropriandet av ouppodlad mark ifrån enskilda jordägare.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Saken ligger praktiskt sett inte alls till på det sättet, som den teoretiskt framställt av den siste talaren. För det första tycker jag, att Westman, som hört så mycket av diskussionen i denna fråga, borde kunna resonera litet mera lojalt om, hur saken ligger till. Inte har det här föreslagits, att man skall låta någon person få en expropriationsrätt, som han ständigt själv skall utöva. Nej, det kräves en sådan till bakgrund, för att det inte skall behövas ställas till med någon expropriation med de kostnader, en sådan innebär. Det skall vara precis så, som det i lag redan ordnats exempelvis, när det gällde att skaffa tomter till församlingslokaler och tomter till ensittare med hus på annans mark. Sådana sociala expropriationer, när de undantagsvis behöva tillgripas, försöker man dessutom förbilliga genom ett enklare förfarande, vilket också är iakttaget, men det känner inte den store utredningsmannen till. Han vet inte, att det kan gå till på det sättet nu, och hugger därför till med det värsta för att det skall låta något. Saken ligger inte till så, som han framställt den, utan tvärtom så, som jag framfört densamma.

Jag skulle vilja ställa den frågan till Westman, om han inte känner till, att detta framhölls av jordbruksminister von Stockenström i hans proposition 1928 beträffande omorganisation av egnahemsrörelsen, och att frågan om komplettering av ofullständiga jordbruk upptogs inom norrlandskommittén redan 1901. Sedan dess stod man och stampade länge på samma punkt med den frågan. Men när den dök upp i jordbrukskommissionen, så sade Westmans partivän, riksförbundaren Nils Wohlin: Detta är ju en mycket viktig fråga, den har jag inte hört talas om förut. Och 1928 bröt den, som sagt, igenom ända fram i regeringen, och von Stockenström skrev i sin proposition, att det var en särdeles viktig angelägenhet för svenska folket. Då trodde genast svenska riksdagen, att det också var det, eftersom det stod i en kungl. proposition. Det beror nämligen ofta på, att det är en propositionsförfattare, som säger något, ty då får frågan den erforderliga auktoriteten.

Är det nu Westmans mening att slå omkull hela den vördnad, som svenska statsmakten sålunda nyligen fått för detta uttalande? Skola vi inte bry oss om att försöka komplettera ofullständiga jordbruk, därför att ingen vill ha dem kompletterade? Ty det är ju så enligt Westmans framställning. Tror någon överhuvud taget, att folket vill ha detta, om man inte bakom det har en sådan lösningsrätt, så att det går av sig självt såsom i de andra av mig anförda exemplen? Vad tror herr Westman härom, var snäll och svara på det! Nu har Westman sagt, att det är ingen, som vill ha ofullständiga jordbruk kompletterade. Vilka överord, vilka oriktiga framställningar!

Det har här citerats vad Hage ifrån Norrbotten sagt om, hur det förhåller sig inom hans landsända, och då kan väl i alla fall ordföranden omnämna detta inlägg också. Det förhåller sig på det sättet, säger Hage, att behov härav — att få utöka den odlade jorden — föreligger, och det är en uppfattning man möter över allt där uppe. Det är en uppfattning man möter över allt där uppe, säger Hage. Har han under sina resor farit alldeles i blindo eller hört röster från luften, eller har det inte varit människor med kött och blod, som talat till honom! Vilka ha då rätt, Hages sagesmän, personerna själva, eller de här egnahemsombuden, som jag också kallar för en del av byråkratien, utsedda och betrodda av den högre byråkratien inom hushållningssällskapen, fastän de stå på ett lägre trappsteg.

Den sociala jordbrukslagstiftningens mest utpräglade motståndare har alltid varit hushållningssällskapens ledning. Länsstyrelserna ha varit svåra, men hushållningssällskapens ledning, det »tekniska» jordbrukets representation, har alltid varit värst i att avstyrka norrlandslagstiftningen och annan social jordlagstiftning. Dessa hushållningssällskap ha nämnder under sig, och de utse en hel del ombud såväl av lägre som högre beskaffenhet. Men dessa egnahemsombud äro väl inte någon inregistreringsanstalt, till vilken folket vänder sig med sina framställningar. De äro ju själva inte behövande, ty man får väl inte någon sådan befattning utan att ha sitt någorlunda på det torra. Vad skall man då lita på? Skall man lita på Hages sagesmän och för övrigt på sakens natur eller eder enquête, herr Westman, om vad egnahemsombuden ha sagt? De ha yttrat sig på ett omväxlande sätt, sade sekreteraren till mig, men i regel får man inte fram riktigt, hur det förhåller sig. Jag har också i höstas vid resor i Norrland hört folk säga till mig: Om vi åtminstone kunde få odla jord eller »vi få väl återgå till jorden». Och i brev har jag också fått framställningar om detta behov, som i dessa undergångens tider för övrigt ligger så uppenbart i sakens natur, att det inte alls behöver bevisas. Det framgår också av det förhållandet, att till och med en högertidning sådan som Norrbottens-Kuriren just spelade på den strängen, och den skulle väl inte förorda en sådan sak, om den inte haft kännning av, att man ville ha just sådant odlingsarbete.

Om utnyttjande av odlingslägenheter å större enskilda domäner.
(Forts.)

Om utnytt-
jande av
odlings-
lägenheter å
större enskilda
domäner.
(Forts.)

Herr **Westman**: Jag ber endast att få rätta ett missförstånd av herr Lindhagen. Jag har inte sagt, att utredningen har givit vid handen, att det inte finns någon önskan att fullständiga ofullständiga jordbruk i vårt land. Jag har endast meddelat de upplysningar, som vi hittills ha införskaffat vid den pågående utredningen. Men jag vill tillåta mig framhålla, att utredningen alltså pågår och att vi naturligtvis äro beslutna att skaffa oss en fullständig klarhet i den här frågan och att försöka utfinna alla utvägar inom den ram, som riksdagen anvisat, för att få till stånd den komplettering av ofullständiga jordbruk, som både ur enskild och ur allmän synpunkt kan vara önskvärd.

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Då kan ju den »sociala jordutredningen» utverka ett statsanslag åt herr Hage, så att han kan följa utredningen till sina sagesmän och därigenom bereda utredningen tillfälle till en allsidigare upplysning.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr **Lindhagen** begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 23, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles den av herr Linder m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Herr statsrådet **Jeppsson** avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 190, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken;

nr 203, angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Skara—Timmersdala nya järnvägsaktiebolag;

nr 204, angående försäljning av Ruda—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägar m. m.; samt

nr 211, angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien m. m.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om antagande av vissa sociala jordlagar.

*Om
antagande av
vissa sociala
jordlagar.*

I en inom första kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 213, vilken behandlats av andra lagutskottet, hade herr *Lindhagen* föreslagit, att riksdagen ville med stöd av de sociala jordkommissionernas i gångna tider framlagda grundsatser och lagförslag antaga skäliga lagar med stöd ytterst av tvångsföreskrifter om:

- 1) frilösning av arrendejordbruk;
- 2) komplettering av ofullständiga jordbruk;
- 3) förvärv av tomtmark för bostäder m. m.;
- 4) effektivitet i den sociala arrendelagstiftningen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade anmälts

- 1) av herr *Linder*, som anförde:

»Enär jag inom riksdagen vid åtskilliga föregående tillfällen förordat åtgärder i den riktning, som i förevarande motion avses, hemställas, att riksdagen i anledning av motionen ville till Kungl. Maj:t avlåta skrivelse i de syften och med tillämpning av grundsatser, som i motionen angivas.»

- 2) av herr *Lindhagen*, som yttrade:

»Såsom redan i yttrande till utskottets betänkande nr 22 framhållits måste enligt min uppfattning påminnelse hos statsmakterna oavslåtligt göras om det sociala jordproblemet uppbyggande på en effektiv rättsordning såsom den enda utvägen att kunna åstadkomma något avsevärt och bestående. En dag kommer nämligen bladet att åter vända sig i statsmakternas uppfattning om folkets rätt till jorden och utvägarna för att utkräva den. Till äventyrs skulle en folkriksdag kunna lösa de obefordrades tunga till ett oförbehållsamt språk i jordfrågan, liksom det nyligen skett i militärfrågan. Emellertid förenar jag mig nu i det yrkande, som framställts av herr *Linder*.»

Herr *Lindhagen*: Utskottsutlåtandet i denna punkt gäller en motion, som väckts såsom en opinionsyttring och en påminnelse om de lagkomplex, som förut ansetts vara oundgängliga för att åstadkomma en någorlunda effektiv lösning av jordfrågan. Dessa rättsordningar måste oavslåtligen göra sig påminta, och det kan ju hända, att man måste för ändamålet tillika organisera *folkriksdag* även i jordfrågan.

Emellertid yrkar jag bifall till herr *Linders* reservation till detta utlåtande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på det nu förevarande utlåtandet annat yrkande ej förekommit, än att kammaren skulle bifalla den av herr *Linder* vid utlåtandet avgivna reservationen.

Därefter gjordes propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare enligt berörda yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med överbäggande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 5, i anledning av väckt motion, I: 57, om utsträckt tillämpning av gällande bestämmelser angående automobilförarens tjänstgöringstid, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

*Om
främjande av
koloniträd-
gårdsrörelsen.* Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av väckt motion, I: 211, om främjande av koloniträdgårdsrörelsen.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 211, hade herr *Lindhagen* hemställt, att riksdagen måtte an hålla, att Kungl. Maj:t ville:

1) behjärta koloniträdgårdsrörelsens betydelse för städernas befolkning i olika avseenden och icke minst under ekonomiska depressionstider;

2) följaktligen gynna trädgårdskoloniers tillkomst och varaktiga inläggning i stadsplaner även å staten tillhörig mark;

3) vidtaga åtgärder, eventuellt även genom expropriationsingripanden, för sådana koloniers uppkomst jämväl å större enskilda domäner inom eller invid städerna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon första kammarens åtgärd föranleda.

Herr *Lindhagen*: Herr talman! Denna motion är ett komplement till den motion, om vilken vi nyss företogo omröstning. Den avser nämligen ett främjande av koloniträdgårdsrörelsen, och med avseende på denna rörelse kan herr *Westman* vara övertygad om, att det finns vilja att odla jord, så att det förslår. Varför skulle då denna koloniträdgårdsrörelse vara bannlyst från vår landsbygd, som just är som upplagd för att odla jord, och där det finns ett intresse för detta, som är ofantligt, herr *Westman*.

Nu har naturligtvis utskottet avstyrkt motionen, men jag får verkligen säga, att första kammarens första tillfälliga utskott borde studera detta utlåtande för att se, hur även ett avstyrkande utlåtande bör vara skrivet. Ty andra tillfälliga utskottet inlåter sig på saken och säger nästan precis vad jag skulle önskat, att det skulle ha sagt, och det säger det så, att jag kan åberopa det.

Utskottet börjar nämligen med att »i likhet med motionären anser utskottet, att koloniträdgårdsrörelsen är av stor betydelse för våra stadssamhällen». Och utskottet säger vidare: »För en stor grupp av stadsbefolkningen, som under större delen av året är nödsakad att bebo mindre tillfredsställande bostäder, erbjuder koloniträdgårdarna med sina stugor den enda möjligheten till en hälsosam sommarvistelse med uppfriskande arbete i sol och frisk luft. Den rikligare tillgången på trädgårdsprodukter från koloniernas täppor medför därjämte en hälsosam omläggning av kolonisternas kosthåll. Koloniträdgårdsrörelsen kan därför antagas på grund av nu anförda omständigheter medföra en beaktansvärd minskning i kostnaderna för samhällets hälso- och sjukvård.»

Jag får verkligen tacka utskottet för detta utlåtande, ty det var vad jag ville ha, och det kommer jag att åberopa emot några av de ledande tjänstemännen inom Stockholms kommun, vilka också behöva en påminnelse om, att till och med riksdagens första kammare uttalat sig på ett så riktigt och uttömmande sätt om koloniträdgårdsrörelsen.

Därmed har jag också i själva verket fått bifall till första punkten av min yrkanden i motionen, nämligen om ett behjärtande av »koloniträdgårdsrörelsens betydelse för städernas befolkning i olika avseenden och icke minst under ekonomiska depressionstider». Det enda, av vad jag i den punkten hemställt om, som utskottet icke bifaller, är, att det inte föreslår riksdagen att gå in till

Kungl. Maj:t och tala om detta, men det skall jag i stället göra, och jag skall åberopa utskottsutlåtandet, så får Kungl. Maj:t reda på det, och då är det ju alldeles utmärkt i alla fall. Ja, herr Wagnsson, det här var bra — så skall det vara!

Men så kommer jag till den andra punkten i motionens kläm, och beträffande den undrar jag verkligen, om utskottet menar vad som förefaller bli följden av dess uttalande. Den andra punkten avser att »följaktligen gynna trädgårdskoloniers tillkomst och varaktiga inläggning i stadsplaner även å staten tillhörig mark». Den tredje punkten slutligen går ut på, att Kungl. Maj:t ville »vidtaga åtgärder, eventuellt även genom expropriationsingripanden, för sådana koloniers uppkomst jämväl å större enskilda domäner inom eller invid städerna».

Utskottet säger nu, att detta är en kommunal angelägenhet, det är det viktigaste — och att den saken böra ju kommunerna sköta själva utan statens medverkan. Vidare anser utskottet, att Kungl. Maj:t bör »vid fastställandet av nya stadsplaner tillse att tillräckligt stora och välbelägna koloniträdgårdsområden ingå såsom bestående delar av stadsplanen i likhet med parker och andra offentliga platser». Där skulle det visserligen gå för sig. Vidare säger utskottet: »I städer, som fört en framsynt jordpolitik och i tid till billigt pris inköpt stora jordområden» — så är det ju i Stockholm — »skulle den av motionären ifrågasatta åtgärden» etc., »men i ett flertal städer, där lämplig mark är i enskild ägo, skulle kravet på markavsättning inom stadsplanen för nyssnämnda ändamål bliva oskäligt betungande, då ju kolonisternas avgälder till ytterst ringa del skulle förränta stadens utgifter för markens inköp», och därför kan den punkten inte biträdas.

Nu har jag bara talat om statens jord i denna punkt, men utskottet har självt sagt, att inkomsten inte bara består i dessa avgälder, utan att det blir inkomster i följd av ökad folkhälsa och minskade kostnader för fattigvård och sjukvård, i ökad livsmedelsanskaffning och bättre kosthåll för de familjer, som ha sådana koloniträdgårdar, så att det ligger väl kanske någon motsägelse i detta uttalande. såvitt jag förstår.

Så fortsätter utskottet vidare: »att i de städer, där staten äger större jordområden, borde dessa till större eller mindre del upplåtas till bestående koloniområden», och »såvitt utskottet känner äger staten mark endast i eller invid huvudsakligen äldre städer. Om nämnvärd del av denna mark avsattes på sätt motionären önskar, skulle sannolikt övriga städer ganska snart framställa krav på statsbidrag för lösandet av sina kolonifrågor. Då emellertid enligt utskottets mening främjandet av koloniträdgårdsrörelsen måste betraktas som en kommunal angelägenhet, kan utskottet icke biträda motionärens ovannämnda yrkande.»

Detta visar väl en oerhörd skuggrädsla i alla fall, herr utskottsordförande! Det gäller ju att kunna få mark till att börja med, och då nu i vissa fall staten äger mycket mark och kommunerna blott litet mark, är det väl inte mer än rimligt, att staten också stöder denna sak genom att ställa jord från sin mark till förfogande. Det behöver inte vara någon större markupplåtelse, men det bör vara något i alla fall. Inte behöver väl detta föranleda, att andra städer skulle rusa till och begära att få pengar för att gynna liknande rörelse? Och ännu mindre är väl risken därför, om riksdagen skulle bifalla ett sådant krav. Här gäller det ju i stället, att kronan skall vara far för sina barn likaväl som kommunerna. I Stockholm t. ex. är det ju på det sättet, att kronan jämte enskilda disponerar all mark åt norr och öster om huvudstaden, medan kommunen där inte har någonting. Men en hel del av storstadens befolkning behöver just mark för sina koloniträdgårdar åt de hållen, och då är det väl inte mer än rimligt, att staten i någon mån upplåter jord för detta ändamål.

*Om
främjande av
koloniträd-
gårdsrörelsen.
(Forts.)*

Om
främjande av
koloniträd-
gårdsrörelsen.
(Forts.)

Det finns också inemot ett par hundra koloniträdgårdar på statens jord invid Stockholm just i de nämnda väderstrecken. Men det ligger litet knaggligt till hos de högsta styrelserna, som se ned på sådana småfolks ansträngningar. Vederbörande på dessa koloniträdgårdar veta inte, om de inte kanske bli uppsagda och om inte staten skall sälja marken, för stora hyreshus, och inte unnars ens en liten del av marken till de värden, som i alla fall jordens odlande innebär och som äro likvärdiga med de andra värdena också.

Är det då utskottets mening, att de svenska statsmyndigheterna skola nu få en uppfordran att inte bry sig om koloniträdgårdsrörelsen vidare, därför att det är en kommunal angelägenhet, så vill jag säga, att jag tycker, att särskilt i Stockholmstrakten skulle väl staten ha intresse av att bibehålla dessa koloniträdgårdar, eftersom staten varje år skickar in till Stockholm en invandring av 10,000—15,000 invånare. Det är tack vare detta tillskott, som vi aldrig kunna få våra hyror nedpressade på något sätt. Det blir snarare sämre än bättre, hur man än bär sig åt med bostadsbyggandet. Men staten kan väl åtminstone bidra till att dessa invandrare, som skola bo i hyreskasernerna, få en liten möjlighet att bibehålla rekreation och en påminnelse om sina gamla rötter i den svenska jorden.

Det var meningen med motionen att göra även en dylik vädjan till staten. I Landskrona finns, som sagt, 300 koloniträdgårdar på citadellområdet, som staten äger, men nu har från statens sida ifrågasatts, att kolonilotterna skola rivas ut för att kunna återställa fästningsverken i sitt gamla historiska skick. Emot detta statsingripande reser sig en opinion inom staden. Det är också med tanke på sådana förhållanden, som motionen väckts.

Jag får alltså yrka bifall till motionen, på samma gång som jag tackar utskottet för det erkännande av kolonilotternas uppgifter, som utskottet lämnat.

Herr Granström: Herr talman! Jag får ju också såsom utskottsordförande uttala min tacksamhet till herr Lindhagen för hans välvilliga omdöme om utskottets arbete, ehuru jag får säga, att detta uttalande är i mångt och mycket oförtjänt med hänsyn till avsikten.

Är det nu så, att herr Lindhagen vill uppfatta den första delen av utskottsutlåtandet såsom något bifall till hans framställning i första punkten av motionens kläm, så må han ju gärna göra det. Det förbinder i sak inte till det ringaste. Han har där yrkat, att Kungl. Maj:t »måtte behjärta» o. s. v. Att behjärta något är väl närmast en känslsak, och om något så opersonligt, som Kungl. Maj:t i och för sig är, kan ha känslor, så gärna för mig. Det har inte föreslagits någon viljeakt, utmynnande i en bestämd gärning, och därför kan man taga detta så neutralt, som vi försökt göra här.

Med avseende på de två andra punkterna i motionens kläm vill jag hänvisa till utskottets motivering. Jag vill säga, att i den första delen eller, rättare sagt, den sista delen, som herr Lindhagen här tidigare talade om, nämligen att staten skulle medverka till, att mark ifrån dess eget område skulle avsättas till hjälp för bildande av koloniträdgårdar i närheten av städerna, där sådan mark förefunnnes, måste det ändå vara riktigt, att om staten avstår jord, som tillhör densamma, bör detta betraktas såsom understöd till dessa städer, ett understöd som givetvis kan evalveras i ett visst penningvärde. Och om nu staten gör detta för att befordra en stads bildande av koloniträdgårdar, kan ju med samma fog också andra städer begära kontantunderstöd för att tillgodose sina egna koloniangelägenheter. Vi ha emellertid utgått ifrån, att det bör vara en städernas och kommunernas egen sak att bestämma härvidlag, och vi ha här icke velat giva på hand, att staten skulle direkt lämna understöd åt denna rörelse.

Det är på grund av dessa omständigheter, som vi i utskottet ansett oss böra

hemställa om avslag å motionen även i denna punkt. Jag vågar hoppas, att motionären icke anser det såsom någon sidovördnad emot honom själv, och jag tror att kammaren är tacksam, om jag utan vidare motivering nu ber att få yrka bifall, herr talman, till utskottets hemställan.

*Om
främjande av
koloniträd-
gårdsrörelsen.
(Forts.)*

Herr Lindhagen: Jag får säga den siste ärade talaren, att jag är förhärdat och känner sällan någon sidovördnad mot min person, ty då skulle jag ha mycket sidor överallt. Jag tänker på saken. Och nu vill jag säga ett allvarligt ord till den siste ärade talaren å sakens vägnar, och det är, att staten skall väl ej driva en sådan krass politik, att då det icke finnes annan jord än statsjord, som passar till detta, den icke skulle bry sig om, hur det skall bli möjligt för de invånare, som bo i en därintill liggande stad, att få några koloniträdgårdar, därför att det skulle vara bara en kommunal angelägenhet. Staten bör väl främja kommunernas uppgifter också, vill jag hoppas. Staten är ingen privatperson, som har att bara tänka på sin egen krassa vinning, utan den gynnar kommuner och näringar på skilda områden med både subventioner och lån och allt möjligt, och varför då icke också med själva jorden?

Menar kanske den siste talaren, att staten bör stifta en expropriationslag, så att kommunerna kunna använda den för att från staten exproprieras den i detta fall behövlige jorden? Det stöter ju på omöjligheter, så som alla här nu slå vakt om den enskilda äganderätten, utan hänsyn till hur det sedan går med det ändamål, som jorden skall tjäna. Jag tycker, att det är mycket farligt med den ståndpunkt, som utskottet här i sistnämnda avseende intagit, det får jag verkligen säga, och den är inkonsekvent i allra högsta grad med hänsyn till statens egen uppgift och det exempel, med vilket staten verkar på olika sätt till förmån för både kommuner, näringar och enskilda i oändlighet. Hur menar den siste talaren, att man skall bära sig åt med en sådan statsåga, då det nu behöves koloniträdgårdar för att minska kostnaderna för hälso- och sjukvård, som utskottet säger och vilket också är riktigt, samt öka möjligheten att skaffa hälsosammare livsmedel och bereda den inre stadsbefolkningen med dess dåliga bostäder litet uppfriskande sommarvila? Hur skall man göra det? Då skall intet behjärtande äga rum, utan då är staten en krass förtryckare och bryr sig icke om sina egna barn.

Nu finns det verkligen ett medel. Jag vill nämna det för kammaren, fast det låter obehagligt. I Tyskland har man infört tvångsarrende av mark och i England genom lag tvångsinlösnings av mark just i syfte att kunna skapa koloniträdgårdar i närheten av städerna. Där går det för sig, och det kommer en gång att gå för sig här också.

Herr Granström: Gent emot det sista anförandet vill jag endast säga, att vi ha inom utskottet ansett, att de olika stadssamhällena böra ha möjlighet att med staten träffa uppgörelser i dessa fall, och vi ha icke ansett oss behöva gå in i några detaljanvisningar, huru saken i varje särskilt fall bör ordnas.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtande hemställt, samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, I: 283, om utredning rörande lantarbetarnas ekonomiska och sociala ställning m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa kostnader för det s. k. Ådalsmålet;

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare lån till Sydsvenska kraftaktiebolaget för utförande av kraftverksanläggning vid Karseforsen-Laholmsfallet; samt

nr 36, i anledning av väckt motion om en järnvägsanläggning Morjärv—Nederkalix.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. en landsvägsbro över Svinesund.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 37, i anledning av väckta motioner angående en landsvägsbro över Svinesund.

I två likalydande, till statsutskottets förberedande behandling hänvisade motioner, väckta den ena, nr 41, inom första kammaren av herr *A. Sundberg* m. fl. och den andra, nr 78, inom andra kammaren av herr *C. Brännberg* m. fl., hade föreslagits, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om upptagande av underhandlingar med vederbörande norska myndigheter om gemensamt utförande av en landsvägsbro av sten över Svinesund.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de av herr Sundberg m. fl. och herr Brännberg m. fl. väckta motionerna I: 41 och II: 78 ej måtte av riksdagen bifallas.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Widell, Johansson* i Fredrikslund, *Wallen, Albert Bergström, Anderson* i Råstock, *Eriksson* i Stockholm, *Andersson* i Höör, *Norsell* och *Andersson* i Prästbol ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av de av herr Sundberg m. fl. och herr Brännberg m. fl. väckta motionerna I: 41 och II: 78, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande möjligheterna för en anläggning under samverkan med vederbörande norska myndigheter av en landsvägsbro av sten över Svinesund.

Herr Sundberg: Herr talman! Med anledning av den utgång, prövningen av de här föreliggande motionerna erhållit i utskottet, får jag anföra följande.

Som av motionerna framgår, åsyfta desamma att giva anvisning å ett lämpligt arbetsobjekt att tagas i anspråk för lindrande av nöden i det nordligaste stenhuggeridistriktet i Bohuslän. Som kammaren behagade erinra sig anslog riksdagen i fjol 3½ miljoner i och för statsbeställning av sten för att få i gång den på grund av inträffad depression nedlagda stenindustrin i Bohuslän m. fl. landsdelar. I april i år är detta belopp förbrukat, ehuru, åtminstone i Bohuslän, icke alla de arbetslösa stenarbetarna kunnat erhålla arbete genom nämnda statsbeställning.

Då depressionen fortfarande pågår och kan väntas pågå under hela detta år, är det uppenbarligen nödvändigt, att förnyat ingripande sker från statens sida till lindrande av nöden bland alla dem, som nu i april ånyo bli arbetslösa. I fråga om den hjälpverksamhet, som åligger staten, äro vi väl alla ense om, att anordnande av nyttiga allmänna arbeten äro att föredraga framför kontant-understöd, vilka ju icke giva något utbyte mot de nedlagda kostnaderna.

Bland de allmänna arbeten, som genom arbetslöshetskommissionens försorg igångsatts i de bohuslänska stenhuggeridistrikten, må nämnas dels arbetet med grävande av den s. k. Sotenkanalen, som f. n. sysselsätter omkring 200 man, och dels vissa vägföretag, vid vilka omkring 660 man fått arbete. Vidare

ha vi att räkna med en stenbeställning från Frankrike, som, om den går i lås, vilket inte är så säkert, kommer att sysselsätta några hundra man. Men härigenom beredes ju dock arbete blott åt cirka en fjärdedel av de arbetslösa och detta, med undantag för Sotenkanalen, endast under någon kortare tid framåt.

Nya arbeten måste alltså utfinnas. De arbeten, som man företrädesvis brukar taga i anspråk, när det gäller att bereda arbete åt arbetslösa, äro vägomläggningar. Det är visserligen bra, att man får nya och bättre vägar, men under de gångna åren ha som arbetsobjekt utförts en mångfald väganläggningar, av vilka många icke varit alldeles så nödiga och i framtiden komma att för sitt underhåll tynga alltför mycket å vägdistrikten.

Då vi, vid undersökning av möjligheten att anskaffa andra arbetsobjekt av större värde för de berörda orterna än vägföretagen, kommit att tänka på en brobyggnad över Svinesund, har detta skett av två skäl. Det första skälet är, att denna brobyggnad är ett stort och synnerligen lämpligt arbetsobjekt, som skulle motverka den i trakten däromkring av stenindustrien beroende befolknings verkliga nödläge och även medföra lättnader åt den betryckta stenindustrien. Av motionerna framgår, att de å denna ort verksamma firmorna lämnat arbete åt omkring 1,400 stenarbetare.

Det andra skälet är, att bron skulle komma att bli till en utomordentlig nytta i fråga om samfärdseln landsvägsledes mellan Sverige och Norge. Låt mig erinra om, att mellan Bohusbanans ändstation Skee och Bergs järnvägsstation å den norska sidan blott är ett avstånd av högst 40 kilometer. Om bron kommer till stånd, bli de två ländernas järnvägar sammanknutna genom bussförbindelse med högst en och en halvtimmes gångtid. Även för enbart biltrafiken kommer bron givetvis också att bli av stor betydelse. Det är att märka, att landsvägsförbindelsen mellan Sverige och Norge nu är synnerligen obekvämlig för Tanums och Vesse härader, d. v. s. den nordligaste delen av Bohuslän, emedan den måste söka sig söderut för att uppnå den väg, som å östra sidan av sjön Bullaren leder till Norge.

Brons betydelse i trafikhänseende och för det ekonomiska utbytet mellan gränstrakterna å ömse sidor har av reservanterna i utskottet vitsordats. I utskottsutlåtandet anmärker utskottet mot broföretagets dyrbarhet; det uppgives kräva ett belopp å cirka 2½ miljoner kronor. Häremot må erinras, att på Sverige skulle falla blott omkring 1½ miljon, medan återstoden skulle bekostas av Norge. Järnvägsstyrelsen har också ställt sig sympatisk till saken.

Vidare säger utskottet, att bron för närvarande ej är behöflig och att landsvägstraftiken icke nu synes motivera ett igångsättande av ett så stort och dyrbart företag. Detta kan ju i viss mån vara riktigt. Men detta omdöme kan fällas om nära nog alla arbeten, som igångsättas till arbetslöshetens lindrande. Man räknar i dessa fall blott med, att de lämna tillgång till arbetsförtjänst och att företagen skola bli till nytta i framtiden.

Då utskottet erinrar om de hjälpåtgärder, som tidigare kommit Bohuslän till del, vill jag tacksamt erkänna detta. Men detta förhållande bör icke utgöra hinder för nya hjälpåtgärder, där sådana äro — som nu är fallet — oundgängligen nödvändiga. Det enda man kan tvista om är den form, vari hjälpen skall bringas. Kunna andra lämpligare arbeten, som förslå, icke utfinnas, så är man ju nödsakad att anlita kontant understöd, vilket skulle ådraga staten stora kostnader utan någon som helst nytta för det allmänna och den svenska stenindustrien.

Uppmärksammas bör i detta avseende, att de kommuner, som det här är fråga om, äro på grund av sin ekonomiska ställning absolut oförmögna att lämna någon som helst hjälp. Jag vill också erinra om, vilken ruin som skulle drabba dessa kommuner, om den talrika stenarbetarbefolkningen på grund av

Ang. en landsvägsbro över Svinesund.
(Forts.)

Ang. en landsvägsbro över Svinesund.

(Forts.)

bristande arbetstillfällen skulle avflytta till andra orter för att kunna försörja sig.

Jag vill till slut erinra om den form, uti vilken den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen blivit avfattad. Reservanternas hemställa i anledning av motionerna blott om utredning rörande möjligheterna för en anläggning under samverkan med vederbörande norska myndigheter av en landsvägsbro av sten över Svinesund. Det ifrågasattes ju från reservanternas sida icke annat än en undersökning av dessa möjligheter. Skulle sådana möjligheter vara för handen, har ju Kungl. Maj:t ändå fritt val att efter sig företeende omständigheter skrida till utförandet av bron med de medel, som må vara tillgängliga, eller att icke göra det. Föreligga inga möjligheter i fråga om samverkan med de norska myndigheterna, är ju frågan därmed förfallen.

På grund av vad jag sålunda anfört och med hänvisning till de synpunkter, som framlagts i den vid utlåtandet fogade reservationen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herrar *Widell, Karl Andreas Andersson, Gustav Hansson och Halkin.*

Herr **Kvarnzeli**: Herr talman! Jag kommer att yrka bifall till utskottets hemställan. Vi ha infordrat yttrande från järnvägsstyrelsen över denna motion, och det ha vi fått i form av en promemoria, dagtecknad den 18 februari. Av denna promemoria framgår ju till en början, att detta icke är en ny fråga. Den upptogs 1923, och det tillsattes då en stor kommission, sammansatt av både svenska och norska myndigheter, och denna avgav ett yttrande. Fyra av de fem svenska ledamöterna i denna kommission hade emellertid en annan mening om sträckningen, än vad kommissionen i övrigt var ense om; de ansågo nämligen, att den borde få sin anslutning, om bron komme till stånd, till Bohusbanan, under det att norrmännen med hänsyn till sina intressen ville ha en annan sträckning. Det är ju klart som dagen, att om man sätter i gång ett så stort byggnadsföretag, som det här är fråga om, med en kostnad av över 2½ miljoner, måste det från svenska statens sida fordras, att det blir en naturlig anslutning till Bohusbanan, så att det ej blir en annan sträckning, som i det avseendet kommer till stånd. Den saken är utan vidare klar.

Nu är det visserligen sant, som den siste talaren också sade, att här endast begäres, att Kungl. Maj:t skulle anmodas att vidtaga en skyndsam utredning för att få broföretaget närmare prövat. Det är, som järnvägsstyrelsen antyder i sin promemoria, alldeles tydligt, att från norsk sida föreligger i närvarande stund ganska litet intresse för en sådan brobyggnad. Under alla förhållanden har man all anledning antaga, att ifall en propos skulle komma från svenska regeringens sida i detta avseende, kommer den att mötas, enligt vad järnvägsstyrelsen i sin promemoria lämnar ganska tydligt och klart besked om, med ett minst sagt mycket kallt mottagande.

Jag citerar vad järnvägsstyrelsen säger i sin promemoria i det avseendet, så yttrar den i detta avseende efter att ha redogjort för de förhandlingar, som tidigare förts, följande: »Några ytterligare förhandlingar i denna sak hava efter ifrågavarande tid emellertid ej ägt rum. Järnvägsstyrelsen saknar också nu liksom år 1925 anledning att förorda något initiativ från svensk sida till upptagande av sådana. Nu såsom förut måste det anses vara Norge, som har det helt övervägande intresset i tillkomsten av den omhandlade nya järnvägsförbindelsen. Men styrelsen tror sig med bestämdhet veta, att på berört ledande håll inom den norska statsförvaltningen det icke heller finnes någon tanke på att nu upptaga och framföra frågan, och denna måste därför för det närvarande betraktas såsom icke aktuell.»

Det är ganska klart besked, som järnvägsstyrelsen i sin promemoria lämnat angående de norska myndigheternas inställning till denna fråga. Järnvägsstyrelsen säger sedermera i sitt yttrande, att om det med hänsyn till arbetslösheten skulle ifrågasättas en brobyggnad, har järnvägsstyrelsen givetvis ingenting att i det avseendet erinra. Men det är ju klart, att om det skall byggas en bro av den omfattning, som det här är fråga om, skulle den kosta över 2½ miljoner kronor. Det är sannolikt, att det går med detta en gång i tiden, som det för närvarande visat sig vara fallet med Sotenkanalen. De beräkningar, som ligga till grund för detta senare arbete, ha i närvarande stund ej på långt när visat sig hållbara, utan det måste där bli en betydligt högre kostnadssumma.

Om man skall bygga en dylik bro, måste den byggas på 50 meters höjd, med åtta fasta spann, varav fem å 24, två å 33 och ett å 100 meters spännvidd för en 1923 beräknad kostnad av omkring 2½ miljoner. Det är klart, att om en så stor bro skall byggas, är det orimligt att ifrågasätta, att den skall byggas av granit. I vår tid är det klart, att den måste byggas med hänsyn till de tekniska möjligheter, som nu finnas, och då måste den byggas av betong. Då bli, herr Sundberg, arbetsmöjligheterna i mycket hög grad begränsade. Den saken är ju klar, om man skall bygga en så stor bro, som det här är fråga om. Den måste i varje fall bli betydligt dålig ur arbetstillfällesynpunkt, jämfört med många andra företag, som i det hänseendet skulle kunna komma i fråga.

För övrigt vill jag i detta sammanhang fästa uppmärksamheten på, att det finnes ju intet län inom hela riket, som i så riklig mån kommit i åtnjutande av arbetslöshetsbidrag som just Bohuslän. Det intager ju rangplatsen bland alla län för närvarande. Det har fått över 7 miljoner kronor i statsmedel bara för att lindra arbetslösheten och de svårigheter, som äro förenade med densamma. Det län, som kommer närmast, är det lilla Blekinge. Båda två lida givetvis svårt av den arbetslöshet, som råder inom respektive industrier. Det är jag den förste att medge. Men man måste ändå se det från statens sida, så att det blir någon likformighet i fråga om hjälpverksamheten för respektive län. Om jag tänker på förhållandena i Norrland och ser, hur de gestalta sig där, är det allt utom tillfredsställande även på det området, tyvärr, liksom på så många andra områden i vårt land för närvarande. Men den saken är ingenting att göra åt.

Vi ha nu att motse en proposition — jag vet ej, om den kommit än, men i varje fall är den bebadad — gående ut på en ny stenbeställning av precis samma karaktär som enligt den motion, som av herr Sundberg m. fl. väcktes i fjol, när det gällde att anslå medel till att lindra arbetslösheten och nöden bland stenhuggeribefolkningen. Man kan således icke säga annat, än att staten gjort vad som rimligen kan begäras, och om man skulle bifalla det skrivelseförslag, som föreligger, kan man väl ändå, även om man är mycket pessimistisk, våga ha den förhoppningen, att vid den tidpunkten, då den utredningen föreligger, skall krisen väl åtminstone vara vid slutet. Det förefaller mig, som om det är det minsta, man vågar hoppas, även om man är mycket pessimistisk.

Det vill förefalla mig, att den skrivelse, som här föreslagits, visserligen icke skulle vara så farlig, om det icke vore så, att det är att motse, att det blir bestämt avslag från de norska myndigheternas sida. Vid sådant förhållande vill jag säga, att det förefaller mig vara ganska onödigt att besvära Kungl. Maj:t med att på detta område, till allt annat Kungl. Maj:t har att draga försorg om, även inleda förhandlingar med en annan stat i en angelägenhet av denna natur. För övrigt är det ju så, att järnvägsstyrelsen säger bestämt, att skall det bli fråga om byggandet av en bro, måste den byggas så, att den framdeles kan upptaga samtrafik med järnvägen, och då kan den icke tjäna den trafikerande allmänheten i övrigt, utan då måste denna återgå till sin färjtrafik, som

Ang. en landsvägsbro över Svinesund.
(Forts.)

*Ang. en lands-
vägsbro över
Svinesund.*

(Forts.)

den för närvarande betjänar sig av. Det förefaller mig därför, som om det skulle vara synnerligen illa använda pengar även ur arbetslöshetssynpunkt, om man beviljade de medel för detta ändamål, som eventuellt kunde komma i fråga, i händelse mot all förmodan de norska myndigheterna skulle ställa sig välvilliga till denna propos från den svenska regeringens sida.

Som frågan ligger, kan jag för min del även med beaktande av de förhållanden, under vilka stenarbetarna i Bohuslän för närvarande leva, omöjligt komma till annat resultat, än att man måste biträda den ståndpunkt, som utskottet här intagit.

Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Då jag deltagit i den förberedande behandlingen av detta ärende, skall jag be att få säga några ord.

Jag ansluter mig till motionärernas synpunkt. Jag tror liksom de representanter från Bohuslän, som väckt dessa motioner, att det många gånger är svårigheter att finna lämpliga arbetsobjekt. Jag har under den föregående behandlingen funnit, att det finnes vägende skäl för de motioner, som väckts i ämnet. Vi veta ju alla, huru många miljoner som anslås till beredande av arbetstillfällen och här har det synt mig, att det vore just ett sådant tillfälle.

Den färjeförbindelse, som nu betjänar den stora landsvägstrafiken mot Norge, är för närvarande ganska bristfällig. Den planerade bron skulle ligga just där den stora landsvägen mot Norge går fram och således tjäna ett mycket viktigt kommunikationsändamål. Den, som i likhet med mig har haft tillfälle att följa de senaste årens utveckling på biltrafikens område, har iakttagit, hurusom biltrafiken med Norge utefter västkusten alltmer och mer ökats, och det är tydligt, att den tänkta brobyggnaden kommer att bli ett mycket viktigt landsvägskommunikationsmedel.

Då denna bro skulle ligga mitt inne i det Bohuslänska stenhuggeridistriktet, har detta broarbete synt vara ett mycket lämpligt arbetsobjekt, då här vore ett tillfälle att bereda arbete icke alltför långt från arbetarnas hemort och man samtidigt skulle tjäna ett viktigt allmänt intresse. Härtill kommer, såsom motionären nyss också framhållit, att denna bro skulle ligga just i en trakt, där kommunerna äro mycket svaga och tyngda av mycket stora skatter.

Det förhåller sig så, att redan tidigare en kommission framlagt ett betänkande rörande ordnandet av denna förbindelse; detta betänkande framlades 1923. Herr Kvarnzelius uppehöll sig något vid detsamma. Men jag vill erinra om, att det hänt mycket sedan 1923, och särskilt har biltrafiken alltmer ökats.

Herr Kvarnzelius åberopade, att järnvägsstyrelsen icke hade visat sig alltför entusiastisk. Den har icke avstyrkt saken, men den är icke entusiastisk för den. Det är ju klart, att järnvägsstyrelsen har yttrat sig ur sin synpunkt. Jag tillmäter emellertid denna bro en utomordentlig betydelse för biltrafiken och landsvägskommunikationerna. Det förhållandet, att bron, som herr Kvarnzelius nämnde, skall ligga på 50 meters höjd, sammanhänger med lokalförhållandena, och bör icke vara ett vägende skäl för avslag. Vad beträffar det förhållandet, att det kan tänkas, att bron skulle bli av betong, har det också ifrågasatts, att den skulle bli av granit. Men även om den skulle byggas av betong, blir det ett betydande arbete med landfästen och i övrigt med hela brobygget, så att det bereder arbetstillfälle åt många arbetare.

Herr Kvarnzelius nämnde, att Bohuslän skulle vara rikligen tillgodosett med arbetslöshetsanslag till landsvägskommunikationer o. dyl., och det är ju riktigt. Vi fingo veta det av de uppgifter från arbetslöshetskommissionen, som för en tid sedan utdelades. Men — och jag understryker vad herr Sundberg

nyss i sitt anförande yttrade — det visar sig, att det finnes vissa svårigheter att ordna allmänna arbeten, så att de verkligen tjäna viktiga samhälls- och allmänna intressen. Utan att på något sätt i detta sammanhang vilja kritisera kan man nog säga, att många av de arbeten, som utföras, äro långt mindre viktiga än vad det här ifrågavarande är. Ett beslut nu gäller endast att höra sig för, huruvida de norska myndigheterna äro villiga att bidraga med sin andel av byggnadskostnaderna. Det är ju bara en del, som skall komma på den svenska staten. En betydande del skall gå på norska staten. Det gäller här att höra sig för, om de norska myndigheterna äro villiga att bidraga med denna kostnad.

*Ang. en landsvägsbro över
Svinesund.
(Forts.)*

En skrivelse till Kungl. Maj:t i enlighet med vad som föreslagits i reservationen synes mig kunna vara till nytta. Det gäller ju inte här att taga ståndpunkt till det blivande brobyggnadsförslaget eller till något anslagsbelopp utan endast att undersöka, hur saken ligger och om det finns möjligheter att få den realiserad.

För min del har jag tyckt, att motionärerna här hava anvisat en mycket praktisk och lämplig väg för anordnande av ett offentligt arbete, ett arbete som kommer att — såsom jag redan har sagt — tjäna ett allmänt intresse och som, såvitt jag kan bedöma med den kännedom jag har om utvecklingen i fråga om biltrafiken i dessa trakter, kommer att inom en icke alltför avlägsen framtid tvinga sig fram såsom en nödvändighet. Om så är, och det tror jag är riktigt, tycker jag, att det vore lämpligt, när vi leta efter alla möjliga arbetstillfällen, att begagna det tillfälle, som nu erbjuder sig, att undersöka, om här är något att göra.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Wallen*.

Herr Mellén: Det kan, herr talman, starkt ifrågasättas, om det kan vara lämpligt att såsom nödhjulsarbete igångsätta uppförandet av denna bro, vilken är av så oerhörda dimensioner och drager en kostnad långt utöver vad motionärerna ha beräknat. Såsom skäl för sitt förslag ange de endast befolkningens i Bohuslän nödställda belägenhet och den omständigheten, att en del stenarbetare beräknas bli arbetslösa nästkommande april månad.

Den lokala landsvägstrafiken på platsen i fråga från Skee över norska gränsen kan ingalunda kräva en så väldig bro som den nu ifrågasatta. Ett förslag till bro, som för några år sedan framlades av mellanriksbanekommissionen, avsåg en bro av icke mindre än 348 meters längd från landfäste till landfäste. Om man betänker den oerhört ofördelaktiga belägenheten — stränderna bestå ju av fjäll och berg — måste man nog tänka sig, att bron behöver utvidgas med tillfartsvägar från landfästena till landsvägen, och bron blir nog därför i sin helhet omkring $\frac{1}{2}$ kilometer lång. Den största järnvägsbro av sten, som vi för närvarande ha i Sverige, går över Pakkojokk å inlandsbanan. Den har en spännvidd av endast 20 meter. Kostnaderna för den här ifrågasatta bron skulle nog komma att ställa sig annorlunda än motionärerna beräknat. Jag har här en utredning av sakkunniga, där det uppges, att bron inte kan byggas under 3,700,000 kronor.

Det har sagts, att förbindelserna mellan norra Bohuslän och Norge äro så dåliga. Det är kanske bekant, att för närvarande ligger under utredning frågan om framdragande av en stor bilväg från Skee till Ed, om inte detta vägföretag rentav redan är påbörjat, och därifrån vidare över till Norge. Det är ett spörsmål, som har behandlats under många år och som nog snart nalkas sin lösning. Den lokala trafiken på denna plats tillfredsställes bäst genom en färja, såsom det nu är ordnat.

Första kammarens protokoll 1932. Nr 20.

Ang. en lands-
vägsbro över
Svinesund.
(Forts.)

Ur landsvägstrafikens synpunkt är vidare att anmärka, att trafikanterna för att kunna använda denna väldiga bro, som måste uppföras 60 meter över havet för att få segelfri höjd, måste upp i fjällen en 50, 60 meter för att komma in på bron och sedan åter fara ned lika långt på andra sidan. Man undrar, om detta kan vara lämpligt för den lilla landsvägstrafik, som där finnes. Bebyggelsen i trakten ligger nere vid havets nivå och synes icke kunna kräva dessa stora anordningar.

Såsom utskottets ordförande nyss nämnde, skulle det bli inte mindre än 8 spann på denna väldiga bro. Enligt det förslag, som mellanriksbanekommisionen framlade, skulle mellanspannet hava en bredd av 6 meter, medan bron i övrigt endast skulle vara 4.2 meter bred. Denna bredd är naturligtvis inte tillräcklig, om bron skall befaras med bilar. En bil får vara 2.1 meter bred. På den föreslagna bron skulle därför inte ens två bilar kunna mötas.

En annan synpunkt, som jag inte skall gå närmare in på, är, att man tänkt sig denna bro såsom en dubbel samfärdsled, avsedd både för järnväg och för landsvägstrafik. De sakkunniga säga härom, att detta är tekniskt omöjligt. i synnerhet i denna trakt, där det inte gäller en sekundärbana, utan det är meningen, att ett kontinentaltåg skall rusa fram. Där går det inte att ha samtidigt både körbana och järnvägsbana och kanske även gångbana.

Av de sakkunniga har anmärkts, att det av motionärerna uppgivna kostnadsbeloppet 2,300,000 kronor avser endast själva brodetaljen, men att i denna kostnad icke ingå markkostnader, farbana eller konstruktions-, kontroll-, administrations- och andra dylika kostnader.

Herr Sundberg sade, att motionen är tillkommen med anledning av att en hel del arbetare i Bohuslän bli arbetslösa nu i april. Tro verkliga motionärerna, att detta brobyggnadsföretag kan vara färdigt att igångsättas i april månad? Först skulle, om motionerna bifallas, riksdagen skriva till Kungl. Maj:t. Sedan skulle Kungl. Maj:t underhandla med norska myndigheterna. Om enighet därvid uppnåddes, behövdes det, enligt vad de sakkunniga meddela, en förberedelsestid på minst ett år, innan arbetet kunde börja. Arbetet på denna väldiga bro skulle sedan kräva minst 4, 5 år. Inte bli de arbetare, som bli arbetslösa i april, hjälpta med ett dylikt byggnadsföretag.

Vi måste vidare beakta, att även i Norge stor arbetslöshet råder. Om norr-männen till äventyrs, vilket jag inte tror, skulle gå in på att deltaga i ett dylikt företag, komma de naturligtvis att fordra, att också deras arbetslösa skola få sysselsättning vid brobyggnadsföretaget. Den hjälp för de arbetslösa, som man har beräknat, kommer nog inte att bli så stor och i varje fall inte så snar som motionärerna hava tänkt sig.

Med anledning av vad jag anfört ber jag att få yrka avslag på motionerna, vilket är detsamma som bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Jag är inte okunnig om att det finns vissa lokala intressen, som arbeta för ett alternativ, nämligen att draga en landsvägsförbindelse över norska gränsen längre inåt landet. Om detta skulle ske och det komme att bli riksvägförbindelsen med Norge, betydde det, att denna förbindelse komme att dragas genom mera glest befolkade trakter. Den landsvägsförbindelse, som det här är fråga om, skulle då skjutas åt sidan, ehuru den tillgodoser tätare befolkade bygder, bland annat Strömstad. Till förfång för dessa bygder skulle man alltså få en väg längre inåt landet.

De kostnadssiffror, som herr Mellén här anförde, förefalla mig ej stämma med de uppgifter, som vi ha fått inom utskottet och de som anföras i motionerna. Jag understryker, att det ju här endast gäller en undersökning, en

förfrågan hos de norska myndigheterna. Om saken sedan blir aktuell, komma naturligtvis kostnadskalkylerna att bli föremål för granskning. Ståndpunkts-tagandet till själva kostnadsfrågan och det tekniska utförandet kan man vänta med, till dess den saken kommer före.

Ang. en lands-
vägsbro över
Svinesund.
(Forts.)

Herr **Kvarnzelius**: Herr talman! Endast ett par ord. Jag skall be att få framställa en fråga till herr Johansson i Fredrikslund med anledning av vad han yttrade om biltrafiken, och att det är andra tider nu är 1923, att det är mycket som är annorlunda. Är det verkligen herr Johanssons mening, att man skall bygga en bro av den kapacitet, som det här är fråga om, för att tillgodose biltrafiken med den rätt begränsade omfattning, som denna under alla förhållanden måste få där på Västkusten? Det kan väl ändå inte vara meningen, att man skall lägga ned 2 å 3 miljoner kronor på en bro bara för att tillgodose denna trafik. Trafikanterna få väl finna sig i att färja bilarna över Svinesund. Det komma de med säkerhet för all framtid att få göra med hänsyn till förhållandena i dessa delar av landet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen enligt de där- under förekomna yrkandena gjorde propositioner, först på bifall till vad utskot- tet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på an- tagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reserva- tionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med över- vägande ja besvarad.

Herr *Sundberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter gi- ven varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande ly- delse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 37, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarrens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen efter förnyad uppläsning anslagits, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 § förordningen den 4 oktober 1929 (nr 307) angående tullrestitution; samt

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 1 juni 1923 (nr 140) angående till- verkning och beskattning av maldrycker, m. m.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för reparationer å den åt kyrkoherden i Korpilombolo församling upplåtna prästgården;

nr 23, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till lag om gäldande ur kyrkofonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av prästerlig emeritilön med flera, dels ock angående gäldande ur biskopslöneregleringsfonden av pensionsavgift, belöpande å innehavare av emeritilön för biskop;

nr 25, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående meddelande av närmare bestämmelser angående en praktisk och enhetlig tillämpning av strafflagens stadganden om dagsböter;

nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en internationell konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss med mera samt en internationell lastlinjekonvention med mera; samt

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 35 § sjölagen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om vissa ändringar i lagen om tillsyn å fartyg.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg.

Genom en den 29 januari 1932 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 74, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 om tillsyn å fartyg.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag ej kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i utlåtandet infört förslag till lag angående ändrad lydelse av 9, 16 och 22 §§ lagen den 16 oktober 1914 (nr 349) om tillsyn å fartyg.

Herr **Lindley**: Herr talman! Jag skall be att få uttala missnöje med det tillägg, som utskottet gjort till Kungl. Maj:ts förslag. Jag kan inte se, varför ett sådant tillägg behöver göras, ty enligt konventionen har ju Kungl. Maj:t rättighet att utesluta vissa fartyg från tillämpningen av lastlinjebestämmelserna. Följaktligen behöver man inte tillägga ett sådant stadgande, som föreslagits i utskottets utlåtande.

Frågan om lastlinjebestämmelser för fartyg i Östersjöfart har ju varit mycket debatterad och även föremål för riksdagens prövning. Kungl. Maj:t har också företagit en del undersökningar i syfte att söka förmå andra Östersjöstater att gå med på fastställande av lastlinjebestämmelser för fartyg i Östersjöfart. Utskottsutlåtandet innehåller nu ingenting, som kan tagas till intäkt, för att man skulle upphöra med försöken att åvägabringa dylika lastlinjebestämmelser, men själva tillägget till lagtexten måste väl ändå uppfattas såsom ett försök att påverka Kungl. Maj:t till att bromsa beträffande dessa säkerhetsåtgärder.

Vi ha ju haft en hel del svåra olyckor, som kunna hänföras till bristfälligheten i bestämmelserna på detta område, och jag har den uppfattningen, att man inte bör försvaga Kungl. Maj:ts befogenhet i detta avseende utan till och med, om så hade varit möjligt, förstärka den.

Jag tror nu inte, att det tillägg, som utskottet här har gjort, betyder något, men jag ber ändå att få uttala mitt ogillande av detsamma. Jag har för övrigt icke något yrkande.

Om vissa ändringar i lagen om tillsyn å fartyg.
(Forts.)

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kamaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Med hänsyn till den instundande påskhelgen ber jag, herr talman, att få föreslå, att kamaren måtte besluta att utsträcka motionstiden för de i dag avlämnade kungl. propositionerna till det plenum, som infaller näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 178—187, 190, 191, 193, 196, 199—201, 203, 204 och 211 blevo desamma på begäran bordlagda.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 325, av herr *Bergman* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 326, av friherre *Lagerfelt* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 327, av herr *Nilsson, Petrus*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 328, av herr *Thelin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 329, av herr *Tjällgren* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 330, av herr *Olsson, Oscar*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 331, av herrar *Johansson, Johan Peter*, och herr *Pauli*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 332, av herr *Andersson, Henrik*, och herr *Fründén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 333, av herr *Andersson, Karl Andreas*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 334, av herrar *Asplund* och *Sandström*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 335, av herr *Asplund* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund;

nr 336, av herr *Lindblad* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 16 maj 1930 (nr 161) om fördelning av automobilskattemedel; samt

nr 337, av herr *Löfvander*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobils katt m. m.

Anmälde och bordlades

statsutskottets utlåtande och memorial:

nr 8, angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet; samt

nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande;

bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av väckt motion om höjning av tullsatsen för kondenserad mjölk;

första lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av väckt motion om ändring i lagen innefattande bestämmelser angående kvinnas behörighet att innehava statstjänst och annat allmänt uppdrag;

jordbruksutskottets utlåtanden och memorial:

nr 1, angående reglering för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet, ävensom i ämnet väckta motioner;

nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående tillfälliga lönetillägg åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare i vad rör jordbruksärenden; samt

nr 31, »med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen upprättad förteckning över av styrelsen under år 1931 försålda eller bortbytta tomter»; ävensom

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9, om utredning angående ändrade former för beredningen av ärenden rörande bidrag av lotterimedel.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3.34 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Måndagen den 21 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4.30 e. m.

Justerades protokollen för den 12 och den 14 innevarande månad.

Efter föredragning av ett från andra kammaren ankommet protokollsutdrag, nr 301, med delgivning av nämnda kammares beslut över dess tredje tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av väckt motion om rätt till fribiljetter å statens järnvägar för vissa förutvarande järnvägsbyggnadsarbetare, beslöt första kammaren hänvisa detta ärende till sitt andra tillfälliga utskott.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 82, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av vissa kostnader för det s. k. Ådalsmålet.

Anmälades och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 83, i anledning av väckta motioner angående ändrad barnavårds- och ungdomsvårdslagstiftning; samt

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 9 april 1926 angående meddelande av förbud för barn att idka viss försäljning.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 178, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1925 (nr 170) om polisväsendet i riket;

nr 179, med förslag till lag om skyldighet i vissa fall att tillhandahålla förnödenheter m. m. för ordningsmaktens behov; samt

nr 180, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § i förordningen den 6 juni 1925 (nr 172) med vissa bestämmelser angående befattningshavares vid polisväsendet rätt till lön och pension m. m.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 181, angående anslag till polisväsendet i riket m. m.; och

nr 182, angående anslag till särskild polisverksamhet för uppdagande av olovlig införsel av spritdrycker, lönnbränning m. m.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 183, angående förslag till kungörelse angående tillämpning för riket i dess helhet av vissa bestämmelser i ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.; och

nr 184, med förslag till förordning angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 185, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 14 juni 1917 (nr 340) angående försäljning av rusdrycker m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 186, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 1 i förordningen den 22 juni 1911 (nr 71 s. 1) angående biografföreställningar; och

nr 187, med förslag till ecklesiastik boställsordning m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 190, med förslag till förordning om ändrad lydelse av § 5 förordningen den 21 juni 1922 (nr 277) angående postsparbanken.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 191, med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 18 juni 1925 (nr 219) angående förbud i vissa fall för bolag och förening att förvärva fast egendom; samt

nr 193, med förslag till lag om häradsnämnds tjänstgöring.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 196, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 199, angående anslag för de statsunderstödda växtförädlingsanstalterna;

nr 200, angående vissa ändringar av bestämmelserna rörande jordbrukets kreditkassor, m. m.; och

nr 201, angående anslag till lindring av fraktkostnader för kalk samt inrättande av en kalkbrukslänefond.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 203, angående viss lindring i betalningsskyldigheten för statslån till Skara—Timmersdala nya järnvägsaktiebolag;

nr 204, angående försäljning av Ruda—Oskarshamns och Ruda—Älghults järnvägar m. m.; samt

nr 211, angående fortsatta åtgärder till lindrande av arbetslösheten inom stenindustrien m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna föranledda motioner:

- nr 325, av herr *Bergman* m. fl.;
  - nr 326, av friherre *Lagerfelt* m. fl.;
  - nr 327, av herr *Nilsson, Petrus*, m. fl.;
  - nr 328, av herr *Thelin*;
  - nr 329, av herr *Tjällgren*, m. fl.;
  - nr 330, av herr *Olsson, Oscar*, m. fl.;
  - nr 331, av herr *Johansson, Johan Peter*, och herr *Pauli*;
  - nr 332, av herr *Andersson, Henrik*, och herr *Frändén*;
  - nr 333, av herr *Andersson, Karl Andreas*; samt
  - nr 334, av herrar *Asplund* och *Sandström*.
-

Föredrogs den av herr *Asplund* m. fl. väckta motionen, nr 335, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till avtal med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag och Trafikaktiebolaget Grängesberg—Oxelösund.

Herr **Asplund**: Herr talman! På förekommen anledning ber jag att å egna och mina medmotionärers vägnar få återtaga den av oss väckta motionen nr 335 i första kammaren.

Denna anhållan bifölls, varefter motionen återtogs av herr *Asplund*.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den av herr *Lindblad* m. fl. väckta motionen, nr 336, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ förordningen den 16 maj 1930 (nr 161) om fördelning av automobilskattemedel.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet herr *Löfvanders* motion, nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 2 juni 1922 (nr 260) om automobilskatt m. m.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 8.

Vid föredragning av statsutskottets memorial nr 38, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till det frivilliga skytteväsendets befrämjande, godkändes den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bevillningsutskottets betänkande nr 26, första lagutskottets utlåtande nr 24 samt jordbruksutskottets utlåtanden nr 1 och 30.

Föredrogs och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial nr 31, »med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen upprättad förteckning över av styrelsen under år 1931 försålda eller bortbytta tomtar».

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 9.

Herr **förste vice talmannen** erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag ber att få hemställa, herr talman, att statsutskottets utlåtande nr 8 angående regleringen för budgetåret 1932/1933 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel måtte få sättas först bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för lördagen den 2 april.

Denna hemställan bifölles.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 338, av herr *Olsson, Olof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 339, av herr *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 340, av herr *Norling* och herr *Carlsson, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 341, av herr *Akerberg* m. fl., om bibehållande i fråga om de under budgetåret 1931/1932 inflytande automobilskattemedlen av förut gällande grunder för fördelningen av städernas andel av sådana medel;

nr 342, av herr *Akerberg* m. fl., om undantagande från de anslag, som i första hand skola bestridas från automobilskattemedelsfonden, av anslaget till bygande av landsvägar och vanliga bygdevägar;

nr 343, av herr *Asplund* m. fl., om ersättning till gruvsamhällen, kommuner och landsting för minskade skatteintäkter från Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag; samt

nr 344, av herrar *Asplund* och *Sandström*, om viss överenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag angående brytning av fosforren järnmalm och slig.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.49 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 22 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 8 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Herr statsrådet *von Stockenström* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 202, angående försäljning av vissa kronoegendomar och lägenheter från sådana egendomar m. m.;

nr 207, med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i stad m. m.;

nr 208, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 6 augusti 1894 (nr 61) angående mantalsskrivning m. m.;

nr 209, med förslag till lag om ändrad lydelse av § 45 mom. 2 i värnpliktslagen den 12 juni 1925 (nr 337);

nr 212, angående inrättande av en lånefond för inköp av gasgeneratorer för motordrift, m. m.;

nr 213, angående anslag till säkerhetsanordningar till ledning för fiskefartyg m. m.;

nr 214, angående anslag till allmän levnadskostnadsundersökning;

nr 215, angående statens avdikningsanslag och statens avdikningslånefond;

nr 216, angående anordnande under år 1932 av en allmän jordbruksräkning;

nr 217, med förslag till lag om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden m. m.;

nr 218, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1, 2 och 4 §§ förordningen den 15 juni 1923 (nr 213) angående skogsvårdsstyrelser;

nr 219, angående anslag till lantbrukshögskolan, centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, statens växtskyddsanstalt samt lantbruksinstitutet vid Ultuna, m. m.;

nr 222, angående förlängning av den räntefria tiden m. m. beträffande vissa lån till Virestadssjöarnas sänkningsföretag i Kronobergs län;

nr 223, angående ytterligare statsunderstöd till delägare i Sävveåns regleringsföretag i Älvsborgs län;

nr 224, angående ytterligare statsunderstöd till Mosjöbottens torrlägningsföretag i Örebro län m. m.;

nr 225, angående uppskov med amortering av två till reglering av Nedre Årån i Jönköpings län beviljade lån från odlingslånefonden;

nr 226, angående viss ändring av grunderna för statsbidrag till utredning rörande reglering av Övre och Nedre Olandsån i Uppsala och Stockholms län;

nr 227, rörande anordnande av ett sjöhistoriskt museum i Stockholm;

nr 228, med förslag till kungörelse om ändring i vissa delar av brandstadgan den 15 juni 1923; samt

nr 230, angående anslag för byggnadsarbeten och andra engångskostnader avseende lantbrukshögskolan samt Alnarps lantbruks-, mejeri- och trädgårdsinstitut.

Herr statsrådet *Gyllenswärd* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 188, angående godkännande av en mellan Sverige och Turkiet undertecknad traktat angående förlikning, rättsligt avgörande och skiljedom;

- nr 192, med förslag till lag angående ändring i 6 § lagen den 26 maj 1909 om tjänstgöring i Kungl. Maj:ts lagråd m. m.;
- nr 194, med förslag till ändrad lydelse av §§ 14, 15, 17—22, 27 och 28 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen den 26 november 1920 (nr 796) om val till riksdagen;
- nr 195, med förslag till ändrad lydelse av § 12 riksdagsordningen;
- nr 205, angående godkännande av en mellan Sverige, Danmark, Finland, Island och Norge den 16 mars 1932 avslutad konvention om erkännande och verkställighet av domar m. m.;
- nr 206, med förslag till lag om stads och landsbygds förenande i judiciellt avseende m. m.;
- nr 210, angående statsförvärv av Härnösand—Sollefteå järnväg m. m.;
- nr 220, med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunalskattelagen den 28 september 1928 m. m.;
- nr 221, angående viss ändring av läroverksorganisationen i Stockholm;
- nr 229, angående beredande av rätt till s. k. rekreationsresor för viss personal vid försvarsväsendet med tjänstgöringsort i Boden;
- nr 231, angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer;
- nr 232, angående tilläggspension åt vissa i statens tjänst anställda personer;
- nr 233, angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer;
- nr 234, angående distriktschefen vid statens järnvägar G. E. Löfmarcks pensionsrätt;
- nr 235, angående uppfostringsbidrag åt avlidna telegrafkommissarien Bea (Beda) Magdalena Valgrens dotter Marya Adalberti de Gotha Valgren;
- nr 236, angående pension åt förre järnvägsarbetaren J. E. Fransén;
- nr 237, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga hållhågnader i Norrbottens län;
- nr 238, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 och 6 §§ lagen den 11 oktober 1907 (nr 85) angående civila tjänstinnehavares rätt till pension;
- nr 239, med förslag till förordning angående märkning av kärl, innehållande söta läskedrycker, m. m.;
- nr 240, med förslag till lag om ändrad lydelse av 13 § lagen den 4 juni 1920 (nr 254) angående rätt till tjänstepension för ordinarie tjänstemän vid postverket, telegrafverket, statens järnvägar och statens vattenfallsverk m. m.;
- nr 241, angående beredande av delaktighet i statens pensionsanstalt för fast anställda ämneslärare vid folkshögskolans specialkurs för lantbruksstuderande;
- nr 242, angående pension åt förre daglönaren N. I. Landgren;
- nr 243, angående pension åt förra postbiträdet Ida Henrietta Amalia Wallman;
- nr 244, med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften;
- nr 245, angående tillfällig löneförbättring under budgetåret 1932/1933 för viss personal inom den civila statsförvaltningen;
- nr 246, angående restitution eller avkortning av vissa kronoutskylder, som påförts vid Pehr Fricks Fabrikers Aktiebolag anställda personer; samt
- nr 247, angående vissa ändringar i gällande tulltaxa.

Föredrogos och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

- nr 338, av herr *Olsson, Olof*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;
- nr 339, av herr *Sjödahl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 340, av herr *Norling* och herr *Carlsson, Carl*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av folk- och småskoleseminarierna;

nr 341, av herr *Akerberg* m. fl., om bibehållande i fråga om de under budgetåret 1931/1932 inflytande automobilskattemedlen av förut gällande grunder för fördelningen av städernas andel av sådana medel;

nr 342, av herr *Akerberg* m. fl., om undantagande från de anslag, som i första hand skola bestridas från automobilskattemedelsfonden, av anslaget till byggnade av landsvägar och vanliga bygdevägar;

nr 343, av herr *Asplund* m. fl., om ersättning till gruvsamhällen, kommuner och landsting för minskade skatteintäkter från Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag; samt

nr 344, av herrar *Asplund* och *Sandström*, om viss överenskommelse med Luossavaara-Kiirunavaara Aktiebolag angående brytning av fosforren järnmalm och slig.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 188, 192, 194, 195, 202, 205—210 och 212—247 blevo desamma på begäran bordlagda.

Herr förste vice talmannen hemställde, att kammaren måtte med hänsyn till den instundande påskhelgen besluta att utsträcka motionstiden för samtliga denna dag avlämnade kungl. propositioner till det plenum, som infölle näst efter 20 dagar från propositionernas avlämnande.

Denna hemställan bifölls.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om ändring i visst fall av förfarandet vid kommunalval;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 51 regeringsformen; och

nr 12, i anledning av väckta motioner om sänkning av de för rösträtt vid allmänna val föreskrivna åldersgränser;

bankoutskottets utlåtanden

nr 14, i anledning av väckt motion angående utredning om ändrad lydelse av 35 § i lagen om sparbanker;

nr 15, i anledning av väckta motioner om upprättande av ett riksbankens avdelningskontor i Borås;

nr 16, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om anvisande av ytterligare medel för omläggning av allmänna vägen Tumba—Uttran;

nr 17, i anledning av väckt motion om pension åt förre tjänstemannen i riksbanken H. G. E. Wiechel;

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjning för år 1932 av understöd åt vissa f. d. poststationsföreståndare och f. d. lantbrevbärare;

nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pensionsålder för vissa vid armén och flygvapnet anställda maskinister och eldare;

nr 20, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående rätt för svenska lärarinnornas pensionsförening till statsbidrag för viss personal; och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av kostnader för försäkringsteknisk beräkning av statens pensionsanstalts försäkringsfond;

första lagutskottets memorial nr 30, angående arvode åt den, som inom första lagutskottet biträtt vid behandlingen av Kungl. Maj:ts propositioner nr 72—74 angående godkännande av en internationell konvention för betryggande av säkerheten för människoliv till sjöss m. m.; samt

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av ett område av förra övningsplatsen Notviken;

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av en kronan tillhörig fastighet i Tofteryds socken av Jönköpings län;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ifrågasatt dödning av inteckning i en från lägenheten Liden under kronoegendomen Bengtstorp nr 1 i Skaraborgs län försäld lägenhet; och

nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av allmänna arvsfonden tillfallna fastigheten Gransjö 1^a i Algutsboda socken.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 8.19 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
